

Nr 215.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående pensionsrätt i statens pensionsanstalt för vissa befattningshavare; given Stockholms slott den 27 mars 1953.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för denna dag, föreslå riksdagen bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

John Lingman.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

I propositionen föreslås, att anslutning till pensioneringen genom statens pensionsanstalt skall medges för personalen vid de statsunderstödda stadsteatrarna i Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Norrköping-Linköping och Uppsala samt vid Göteborgs lyriska teater ävensom för personal med musikalisk verksamhet vid de statsunderstödda symfoniorkestrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Gävle. Vidare förordas dylik anslutning för viss personal vid kungl. hovstaten och för vissa befattningshavare vid Göteborgs handelshögskola, Oceanografiska institutet i Göteborg, Svenskt biografiskt lexikon, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Hushållningssällskapens förbund, Svenska jägareförbundet, Eugeniahemmet och Sveriges civilförsvarsförbund.

¹ *Bihang till riksdagens protokoll 1953. 1 saml. Nr 215.*

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 mars
1953.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDEÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för civildepartementet, statsrådet Lingman, *fråga om pensionsrätt i statens pensionsanstalt (SPA) för vissa befattningshavare* samt anför därvid följande.

I skrivelse den 15 december 1952 har *1951 års pensionsutredning*¹ framlagt förslag om viss utvidgning av området för pensioneringen genom statens pensionsanstalt av befattningshavare inom statsunderstödd verksamhet. Över utredningens förslag har utlåtanden avgivits av statskontoret, musikaliska akademien, medicinalstyrelsen, statens pensionsanstalt, styrelsen för Svenska stadsförbundet, stadsfullmäktige i Stockholm, Norrköping, Malmö, Hälsingborg, Göteborg och Gävle, teaterrådet, styrelsen för Göteborgs handelshögskola, styrelsen för sällskapet Eugeniahemmet, styrelserna för stadsteatrarna i Uppsala, Norrköping-Linköping, Malmö och Hälsingborg samt för Göteborgs lyriska teater, styrelserna för Konsertföreningen i Stockholm, stiftelsen Malmö konserthus, Nordvästra Skånes orkesterförening och Göteborgs orkesterförening ävensom Tjänstemännens centralorganisation. Teaterrådet har överlämnat yttranden av Teatrarnas riksförbund och Svenska teaterförbundet.

Jag torde i detta sammanhang också få anmäla framställningar av *Svenska jägareförbundet* och *Sveriges civilförsvarsförbund* om anslutning av viss personal till SPA-pensioneringen. Över dessa båda framställningar har statens pensionsanstalt avgivit utlåtanden.

Vidare har *stadsfullmäktige i Göteborg* i skrivelse den 23 december 1952 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte godkänna visst avtal rörande pensionering av förutvarande befattningshavare vid Styrso kustsanatorium. Yttranden över framställningen har avgivits av statskontoret, medicinalstyrelsen, statens pensionsanstalt och 1951 års pensionsutredning.

¹ Expeditionschefen F. C. W. Ericson, tillika ordförande, samt statskommissarien K. E. Jerdenius, ledamoten av riksdagens andra kammare N. I. Johansson, direktören i statens pensionsanstalt T. B. Kjellén, grosshandlaren E. Nordkvist, sekreteraren S. O. Schärman, ledamoten av riksdagens andra kammare S. P. Svensson och förbundsordföranden F. Söderman.

I. 1951 års pensionsutrednings förslag och däröver avgivna utlåtanden.

Inledning.

1951 års pensionsutredning har i sin skrivelse inledningsvis erinrat, att frågan om avgränsningen av pensioneringsverksamheten genom statens pensionsanstalt vid tillkomsten av 1950 års SPA-reglemente endast lösts provisoriskt och att det ankommer på utredningen att undersöka både i vilken utsträckning staten bör åtaga sig att, med eller utan statsbidrag, omhändera pensioneringen av icke-statsanställd personal och i vilken utsträckning och under vilka former staten bör lämna huvudmännen ekonomiskt bistånd för pensioneringsändamål. I anslutning härtill har utredningen uttalat, att den ännu icke är beredd att taga ställning till dessa principfrågor och framlägga förslag beträffande systemet för SPA-pensioneringen. I fråga om vissa fall av ifrågasatt nyanslutning till SPA-pensioneringen har utredningen emellertid ansett förutsättningarna uppfyllda för en anslutning till denna pensionering i dess nuvarande tekniska utformning. På grund härav och då en sådan anslutning ej synt behöva föregripa det slutliga ställningstagandet till frågan om den framtida SPA-pensioneringens ordnande har utredningen funnit sig kunna framlägga förslag om nyanslutning i dessa fall; det är här väsentligen fråga om fall likartade med dem, i vilka nyanslutning skett under tiden efter SPA-reglementets tillkomst.

Vid sin prövning av nämnda fråga om SPA-anslutning har utredningen funnit sig höra tills vidare förutsätta samma allmänna villkor i fråga om verksamhetens beskaffenhet som 1944 års pensionsutredning uppställt i sitt till grund för 1950 års SPA-reglering liggande förslag. I enlighet härmed har SPA-anslutning ansetts böra komma i fråga endast för verksamhet eller gren av verksamhet, som står staten nära och som genom statsmakternas åtgärder av ena eller andra slaget särskilt utmärkts såsom en på staten ankommande angelägenhet, ehuru den handhaves av icke-statligt förvaltningsorgan.

Utredningen har dessutom uttalat sig för att nyanslutning till SPA-pensioneringen i avvaktan på utredningens slutliga förslag icke skall medges annat än för befattningshavare inom verksamhet, som åtnjuter direkt statsbidrag. Detta direkta statsbidrag bör dessutom utgöra det huvudsakliga stödet till verksamheten och — i varje fall reellt sett — vara formelbundet. Utredningen betonar, att ett inordnande av en verksamhet i SPA-pensioneringsområdet skulle — om icke dessa krav är uppfyllda — innebära, att man med anlitan av SPA-reglementet genomförde en indirekt statsbidragsgivning av mera kvalificerat slag än den som åstadkommits efter

prövning i den ordning, som är vedertagen vid behandling av statsbidragsärenden i allmänhet.

De personalgrupper, för vilka utredningen förordat, att SPA-anslutning skall medges, är följande, nämligen befattningshavare vid Oceanografiska institutet i Göteborg, Svenskt biografiskt lexikon, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet (administrationspersonalen), Göteborgs handelshögskola, Hushållningssällskapens förbund, Eugeniahemmet, Göteborgs stadsteater, Göteborgs lyriska teater, Malmö stadsteater, Hälsingborgs stadsteater och stadsteatern Norrköping-Linköping samt befattningshavare med musikalisk verksamhet vid Konsertföreningen i Stockholm. Göteborgs orkesterförening, stiftelsen Malmö konserthus, Norrköpings orkesterförening, Nordvästra Skånes orkesterförening och Gävleborgs läns orkesterförening.

Vissa institutioner.

1951 års pensionsutrednings förslag.

Pensionsutredningen har i sin skrivelse uttalat, att den anser, att de i det föregående angivna huvudkriterierna för SPA-anslutning beträffande verksamhetens art och det direkta statsbidragets beskaffenhet är för handen i fråga om följande institutioner, vilkas befattningshavare för närvarande icke kan anslutas till SPA, nämligen *Oceanografiska institutet i Göteborg*, *Svenskt biografiskt lexikon* och *Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet* (administrationspersonalen). Rörande dessa institutioner har utredningen i sin skrivelse lämnat följande upplysningar.

Oceanografiska institutet i Göteborg. Institutet, som har till syfte att bedriva vetenskaplig havsforskning och verka för dennas nyttiggörande för svenskt näringsliv, tillkom år 1939. Ägare är Göteborgs Kungl. Vetenskaps- och Vitterhets-Samhälle, som fastställer stadgar och utser styrelse för institutet. Medel till institutet donerades från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse, som också i huvudsak bekostade driften intill den 1/10 1948. För tiden därefter har statsanslag anvisats under åttonde huvudtiteln. Anslaget, som för innevarande budgetår utgör 81.300 kronor, är så beräknat, att bl. a. kostnaderna för löner åt de vid institutet anställda befattningshavarna — med undantag av institutets prefekt, som åtnjuter lön från Göteborgs högskola i egenskap av professor i oceanografi — täckes. Utöver statsbidraget har institutet endast smärre inkomster.

Dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet uttalade i propositionen 1946:273 (s. 435), att staten borde ikläda sig ekonomisk garanti för institutets fortbestånd och att staten i vart fall borde påtaga sig det ekonomiska ansvaret för att två angivna vetenskapsmän vid institutet skulle erhålla en i avlönings- och pensionshänseende tryggad anställning. Riksdagen lämnade detta uttalande utan erinran.

Utom prefektbefattningen finnes vid institutet sex befattningar, varav två avses för vetenskapliga uppgifter.

Institutets styrelse begärde för 1950/51, att vissa statliga tjänster skulle inrättas vid institutet. Föredragande departementschefen framhöll häremot, att även andra möjligheter för tryggad anställning åt befattningshavarna stode till buds, såsom pensionering genom SPA. En sedermera gjord framställning om SPA-anslutning har av SPA tillstyrkts under förutsättning att avlöningsbestämmelserna för institutets befattningshavare reglerades i anslutning till det statliga löneplanssystemet. Sådan reglering har sedermera ägt rum.

Svenskt biografiskt lexikon. Lexikonet är ett personhistoriskt arbete, som utges av Samfundet för Svenskt Biografiskt Lexikons utgivande. Samfundets verksamhet står under inseeende av Kungl. Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien. Stadgar antages av samfundet, som också väljer visst antal styrelseledamöter. Akademien har dessutom visst inflytande vid tillsättningen av styrelsen. Lexikonredaktionen är ett personhistoriskt institut, som i denna egenskap går forskare till handa med begärda upplysningar, i den mån arbetet på lexikonet tillåter.

Arbetet med lexikonet upptogs i nuvarande regi 1937/38, sedan samfundet bildats. (En tidigare följd utgavs av ett privat bokförlag.) Finansieringen har skett praktiskt taget helt med statsbidrag (anslag från åttonde huvudtiteln och bidrag från humanistiska fonden). Numera, från 1950/51, utgår statsbidraget helt i form av anslag under åttonde huvudtiteln. Anslaget utgör för innevarande budgetår 100.000 kronor.

Fyra befattningar finnes f. n. vid lexikonredaktionen. Statliga löneplansnormer tillämpas.

Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet. Institutet, vars syfte är att genom upplysningsarbete, kulturutbyte och på annat sätt verka för Sveriges kulturella, sociala och ekonomiska förbindelser med utlandet, började sin verksamhet 1945. Institutets medlemmar utgöres av organisationer, bolag och andra företag samt enskilda personer. Institutets högsta organ, rådet, utgöres av 100 personer, av vilka halva antalet förordnas av Kungl. Maj:t och de övriga utses av medlemmarna. I styrelsen förordnas tre (av elva) ledamöter av Kungl. Maj:t.

Institutet övertog då det började sin verksamhet en del av sina arbetsuppgifter från den till utrikesdepartementet knutna upplysningsnämnden, som i samband därmed upphörde. Till institutet överfördes även en rad uppgifter, som tidigare åvilat utrikesdepartementets pressbyrå, i första hand dess upplysningsverksamhet av mera allmän karaktär, nämligen framställning och distribution av dokumentärfilmer om Sverige, utsändande av artikel- och bildmaterial, grammofonskivor etc. Vidare har institutet fått övertaga uppgiften att utge skrifter, motsvarande de av utrikesdepartementet tidigare publicerade s. k. årsböckerna. Institutet handhar även bl. a. administrationen av de svenska utlandslektoraten samt ombesörjer utdelandet av alla stipendier, som av statsmakterna anvisas för utländska studerande.

Verksamheten bekostas med statsbidrag och bidrag från enskilda. Under tiden t. o. m. 1946/47 utgick statsbidraget enligt en paritetsregel, d. v. s. under förutsättning, att minst lika stort belopp tillskötts från privat håll. 1946 års sakkunniga för upplysningsverksamheten i utlandet uttalade i yttrande över institutets statsbidragsframställning för 1947/48, att det syn-

tes rimligt, att staten åtager sig att bestrida de grundläggande kostnaderna för verksamheten utan att göra sitt bidrag villkorligt. Fr. o. m. 1947/48 har statsbidraget utgått utan angivna villkor. En avsevärd förskjutning i relationen mellan statsbidrag och enskilda bidrag har efter frångåendet av paritetsregeln ägt rum. Sålunda utgör statsanslaget för innevarande budgetår 545.000 kronor, under det att de enskilda bidragen för samma år beräknas till omkring 200.000 kronor.

I institutets administration är f. n. anställda omkring 30 befattningshavare med löner enligt statliga löneplansnormer. SPP-försäkring tecknades under andra verksamhetsåret för ett fåtal befattningshavare.

Utredningen förordar också, att möjlighet till SPA-anslutning öppnas för befattningshavare hos *Hushållningssällskapens förbund*. Förbundet erhåller visserligen icke direkt statsbidrag, men då verksamheten finansieras genom bidrag från hushållningssällskapen, vilka åtnjuter statsbidrag, som väl fyller de uppställda kraven, och förbundet handhar uppgifter som eljest ankommit på de skilda sällskapen, har utredningen funnit, att de av utredningen angivna villkoren för medgivande av SPA-anslutning i realiteten föreligger även i fråga om förbundet.

Vidare har förordats, att *Göteborgs handelshögskola* under viss förutsättning får rätt att SPA-ansluta sin personal. Utredningen har hänvisat till att förhandlingar förts mellan representanter för staten, Göteborgs stad och högskolan angående grunden för finansieringen av högskolans verksamhet fr. o. m. nästa budgetår, varvid preliminärt samförstånd nåtts angående en finansieringsplan, innebärande ett statligt engagemang av motsvarande slag som i fråga om Stockholms och Göteborgs högskolor. Eftersom dessa högskolor är inordnade i SPA-systemet, har utredningen funnit det vara naturligt, att även Göteborgs handelshögskola kommer i åtnjutande av motsvarande förmån, under förutsättning att finansieringsavtal av nyss angiven innebörd kommer till stånd.

I fråga om *Eugeniahemmet*, där för närvarande endast vissa personalgrupper, såsom sjuksköterskor och lärare, pensioneras genom SPA, har utredningen föreslagit utvidgad SPA-anslutningsmöjlighet. Utredningen har konstaterat, att denna anstalt för vanförevård vad beträffar vissa avdelningar — sjukavdelningen samt folk- och småskolavdelningarna — i statsbidragshänseende och i fråga om uppgifter kan jämföras med de egentliga vanförestalterna. Härom har utredningen anfört följande.

Staten lämnar bidrag bl. a. till täckande av driftunderskottet för hemmet i vad underskottet beräknas belöpa på de nämnda avdelningarna. Den del av underskottet på driften av hela hemmet, som på detta sätt täckes av staten, uppgår till omkring 70 %. Med hänsyn till angivna förhållanden anser utredningen, att beträffande personal hänförlig till de nämnda avdelningarna starka skäl finnes att bereda möjlighet till SPA-anslutning i samma utsträckning som vid de egentliga vanförestalterna, d. v. s. att utvidga pensioneringen till att omfatta jämväl ekonomi- och administrations-

personalen. Utredningen kan emellertid inte förorda, att pensioneringen vid hemmet ordnas efter olika regler för personal inom skilda avdelningar. I valet mellan att förorda utsträckande av pensioneringen till att gälla personal vid hemmet i dess helhet eller att låta frågan anstå, har utredningen, med hänsyn till sjuk- och skolavdelningarnas storlek i förhållande till de övriga avdelningarna (främst den s. k. asylen, där de svårast vanföra vårdas för livstiden) samt hemmets uppgifter, stannat för det förstnämnda alternativet.

Utredningen förordar således, att SPA-reglementet göres tillämpligt på personalen vid Eugeniahemmet i samma utsträckning som på motsvarande grupper vid de egentliga vanförestalterna. Härvid förutsätter emellertid utredningen, att statsverket beträffande andra avdelningar än sjuk- och skolavdelningarna i princip icke belastas med pensionsavgifter för personer tillhörande de nyanslutna grupperna. I enlighet härmed bör statsbidrag ej utgå för täckande av pensionsavgifter för dessa personer, och vidare bör statsbidraget till hemmet nedräknas med hänsyn till det indirekta statsbidrag, som SPA-anslutningen medför. I förevarande speciella fall bör man enligt utredningens mening vid angivna nedräkning av statsbidraget tills vidare kunna utgå från att det indirekta statsbidraget är lika stort som de motsvarande enligt SPA-reglementet utgående avgifterna.

Utlåtandena.

Utredningens förslag om SPA-anslutning beträffande befattningshavare vid Oceanografiska institutet i Göteborg, Svenskt biografiskt lexikon, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet (administrationspersonalen), Hushållningssällskapens förbund, Eugeniahemmet och Göteborgs handelshögskola har icke mött några invändningar vid remissbehandlingen.

Beträffande Göteborgs handelshögskola har *statskontoret* och *statens pensionsanstalt* i likhet med utredningen uttalat, att förutsättning för SPA-anslutning bör vara, att det av utredningen omnämnda finansieringsavtalet kommer till stånd. Båda myndigheterna har dessutom förklarat sig anse, att såsom villkor för SPA-anslutning beträffande befattningshavarna vid Göteborgs handelshögskola bör gälla, att befattningshavarna blir underkastade statens allmänna avlöningsreglemente, varjämte statens pensionsanstalt uttalat, att förutsättning för SPA-anslutning beträffande samtliga de nämnda institutionerna bör vara, att nuvarande pensionsanordningar avvecklas på visst sätt. Pensionsanstalten har också anfört, att det ökade behov av statsanslag, som en pensionsreglering för de av pensionsutredningen angivna befattningshavargrupperna medför, bör göras till föremål för prövning i den ordning, som gäller för prövning av statsanslag till övriga driftsutgifter. I fråga om verksamhet, vars kostnader bestrides med både statliga och icke-statliga medel, förutsätter pensionsanstalten, att mel-

lan staten och dess medintressenter i verksamheten överenskommelse träffas angående pensionsutgifternas fördelning på staten och övriga bidragsgivare.

Medicinalstyrelsen har beträffande *Eugeniahemmet* uttalat, att ämbetsverket finner utredningens förslag i fråga om den personal, som tjänstgör vid avdelning till vars drift statsbidrag icke utgår, i princip riktig. Då emellertid en minskning av statsbidraget till verksamheten på sätt utredningen förordat skulle medföra, att motsvarande belopp måste täckas genom anlitande av hemmets kapitaltillgångar, ifrågasätter *medicinalstyrelsen*, om icke med vidtagande av en sådan minskning kan anstå till dess frågan om hemmets framtida användning och finansiering klarlagts. Även *styrelsen för sällskapet Eugeniahemmet* har ansett, att SPA-anslutningen för ifrågavarande personal bör ske utan minskning av det till verksamheten vid hemmet utgående statsbidraget.

Statsunderstödda teatrar och orkesterföreningar.

Nuvarande förhållanden.

För närvarande omfattas två *teatrar* av pensioneringen genom SPA, nämligen *Kungl. teatern (Operan)* och *Kungl. dramatiska teatern*. Dessa teatrar finansieras till övervägande del med bidrag från den statliga lotterimedelsfonden. Understöd lämnas också i viss utsträckning av Stockholms stad. Teatrarna drives i aktiebolagsform och staten är representerad i styrelserna och vid revisionen av räkenskaper och förvaltning.

Förutom de kungl. teatrarna understödjes även sedan längre tid tillbaka vissa landsortsteatrar genom betydande regelbundna bidrag av lotterimedel. Så är fallet beträffande Göteborgs stadsteater, Göteborgs lyriska teater, Malmö stadsteater, Hälsingborgs stadsteater och stadsteatern Norrköping-Linköping. Beträffande dessa teatrars finansiella m. fl. förhållanden har av pensionsutredningen lämnats följande uppgifter.

Göteborgs stadsteater. Teatern, som började sin verksamhet spelåret 1919/20, drives i aktiebolagsform. Bortsett från de rena driftsinkomsterna baserar sig teaterns ekonomi huvudsakligen på följande förmåner, nämligen dels av Göteborgs stad upplåten nyttjanderätt till teaterbyggnaden, dels avkastningen av en av donationsmedel bildad teaterfond, dels statsbidrag, dels ock anslag från Göteborgs stad.

Av de sammanlagda kontantbidragen från stat och kommun har staten under femårsperioden 1947/48—1951/52 svarat för omkring 85 % eller i genomsnitt ca 370 000 kronor årligen. Statsbidraget har utgått under villkor bl. a., att Göteborgs stad bidragit till verksamheten med visst angivet minimibelopp (för 1951/52 statsbidrag omkring 380 000 kronor och kommunalt bidrag omkring 88 000 kronor). Bidraget från teaterfonden har under senare år merendels uppgått till omkring 60 000 kronor.

Antalet mera fast anställda befattningshavare vid teatern uppgår till omkring 80. Spelsäsongen omfattar 9 månader, vartill kommer en månads repetitionstid före säsongen.

Vissa befattningshavare är SPP-försäkrade. Försäkringen omfattar i flertalet fall endast egenpension och gäller förhållandevis låga belopp — för skådespelare högst 3 000 kronor för år.

Göteborgs lyriska teater. Teatern började sin verksamhet 1920/21 och drives i aktiebolagsform. Bortsett från de rena driftsinkomsterna baserar sig teaterns ekonomi huvudsakligen på — förutom förmånen av fri teaterlokal, som ställts till förfogande av Göteborgs stad — statsbidrag och kommunala bidrag.

Av de sammanlagda kontantbidragen från stat och kommun under femårsperioden 1947/48—1951/52 har staten svarat för drygt 90 % eller i genomsnitt omkring 530 000 kronor för år. Statsbidraget har utgått under villkor bl. a., att Göteborgs stad bidragit till verksamheten med visst angivet minimibelopp (för 1951/52 statsbidrag 700 000 kronor och kommunalt bidrag 100 000 kronor).

Antalet mera fast anställda befattningshavare vid teatern utgör i allt omkring 110. Artistpersonalen är bunden vid teatern för ett spelår (8 månader) i sänder.

Vissa pensionsförsäkringar förekommer — i regel dock avseende mycket låga belopp (300—500 kronor för år; i enstaka fall 1 500 kronor för år). I ett par fall utbetalas, i den mån teaterns ekonomi tillåter, av driftmedel understöd om 2 000 kronor för år.

Malmö stadsteater. Verksamheten vid teatern började 1944/45 och bedrivs av föreningen Malmö stadsteater u. p. a.

Bortsett från de rena driftsinkomsterna baserar sig teaterns ekonomi på — förutom förmånen av fri teaterlokal, som ställts till förfogande av Malmö stad — statsbidrag och kommunala bidrag.

Av de sammanlagda kontantbidragen från stat och kommun under femårsperioden 1947/48—1951/52 har staten svarat för omkring 70 % eller i genomsnitt ca 430 000 kronor för år. Statsbidraget har utgått under villkor bl. a., att Malmö stad bidragit till verksamheten med visst angivet minimibelopp (för 1951/52 statsbidrag omkring 690 000 kronor och kommunalt bidrag omkring 215 000 kronor).

Antalet mera fast anställda befattningshavare vid teatern uppgår till omkring ett par hundra. Artistpersonalen har tidigare merendels varit anställd för spelår om 8—9 månader men övergång till helårsanställning sker successivt och beräknas vara genomförd under nästkommande spelår.

Pensionering är inte ordnad för vid teatern anställd personal.

Hälsingborgs stadsteater. Verksamheten vid denna teater, som tillkom år 1921, bedrivs av Föreningen Hälsingborgs stadsteater u. p. a.

Bortsett från de rena driftsinkomsterna baserar sig teaterns ekonomi huvudsakligen på statsbidrag och kommunala bidrag. Teaterlokal ställes till förfogande av Hälsingborgs stad mot att föreningen erlägger en årlig hyra av 6 000 kronor.

Av de sammanlagda kontantbidragen från stat och kommun under femårsperioden 1947/48—1951/52 har staten svarat för omkring 60 % eller i genomsnitt omkring 85 000 kronor för år. Statsbidraget har utgått under villkor bl. a. att Hälsingborgs stad bidragit till verksamheten med visst mini-

mibelopp (för 1951/52 bidrog staten med 110 000 kronor och staden med 55 000 kronor).

Antalet skådespelare och andra anställda uppgår till omkring 30. Helårsanställning tillämpas för flertalet.

Pensioneringsanordningar finnes ej för personalen.

Stadtteatern Norrköping-Linköping. Verksamheten, som började år 1947/48, bedrivs av Stadtteatern Norrköping-Linköping, kretsteater för Östergötland, förening u. p. a.

Bortsett från de rena driftsinkomsterna baserar sig teaterns ekonomi på statsbidrag och bidrag från Norrköpings stad, Linköpings stad samt Östergötlands läns landsting. Fri teaterlokal har ställts till förfogande av Norrköpings stad under det att Linköpings stad ställer lokal till disposition mot en avgift av 100 kronor per föreställning.

Av de sammanlagda kontantbidragen från stat, kommuner och landsting under femårsperioden 1947/48—1951/52 svarade staten för omkring 70 % eller i genomsnitt ca 180 000 kronor för år. Statsbidraget har utgått under villkor bl. a. att Norrköpings stad och Linköpings stad bidragit till verksamheten med vissa angivna minimibelopp (för 1951/52 statsbidrag 214 000 kronor samt bidrag från städerna och landstinget 97 000 kronor).

Antalet mera fast anställda befattningshavare uppgår till ett 30-tal. Övergång till helårsanställning har nyligen ägt rum. Spelåret omfattar för närvarande 9 månader, men förlängning har ifrågasatts.

Inga pensionsanordningar finnes.

1944 års pensionsutredning uttalade i sitt betänkande (SOU 1948:47), att anslutningen av de kungl. teatrarnas personal till SPA ej behövde föranleda att även andra med lotterimedel understödda teatrar skulle inordnas i pensioneringssystemet. De kungl. teatrarna kunde nämligen, enligt utredningens mening, sägas intaga en officiell ställning på ett annat sätt än de övriga teatrarna.

Föredragande departementschefen godtog i propositionen 1949:200 1944 års pensionsutrednings förslag beträffande de kungl. teatrarna samt uttalade, att frågan om utvidgning av SPA-pensioneringen till att omfatta jämväl andra med lotterimedel understödda teatrar samt på sådant sätt understödd orkesterverksamhet syntes väl förtjänt att övervägas vid den fortsatta utredningen om SPA:s framtida pensioneringsverksamhet.

Statsunderstödda *orkestrar* finnes för närvarande i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Gävle. Huvudmän för verksamheten är, utom beträffande Malmö-orkestern, ideella föreningar, vilkas medlemmar i regel utgöres av konsertabonnenter. Styrelser väljes i allmänhet av föreningarna. I Stockholm, Göteborg och Hälsingborg tillsättes dock några styrelseposter av stadsfullmäktige. Huvudman för orkestern i Malmö är Stiftelsen Malmö konserthus. Kungl. Maj:t fastställer reglemente för stiftelsen och tillsätter ordförande och två styrelseledamöter. Övriga fyra styrelseledamöter väljes av stadsfullmäktige.

Statsbidrag utgår till angivna orkestrar från lotterimedelsfonden. Som statsbidragsvillkor har i allmänhet föreskrivits, att från annat håll, i regel vederbörande kommun, lämnas minst lika stort bidrag som det statliga. Kommunerna å sin sida har vanligen uppställt motsvarande bidragsvillkor.

Under år 1951 beviljades lotterimedelsbidrag till angivna orkestrar med sammanlagt 1 118 000 kronor (Stockholm 261 000 kr., Göteborg 259 000 kr., Malmö 142 000 kr., Hälsingborg 154 000 kr., Norrköping 148 000 kr. och Gävle 154 000 kr.).

Förutom de fasta orkestrarna finnes ett stort antal, inom vilka amatörer och yrkesmän samarbetar. Dessa orkestrar är sammanslutna till Sveriges orkesterföreningars riksförbund (S.O.R.), som erhåller lotterimedelsbidrag för fördelning mellan S.O.R.-orkestrarna. Det årliga bidraget till S.O.R. har för de senare åren uppgått till 125 000 kronor.

1947 års musikutredning, som enligt sina direktiv bl. a. haft att utreda frågan om förbättring av löne- och pensionsförhållandena för de hos vissa större orkesterföreningar anställda musikerna, avgav den 25 juli 1951 ett betänkande rörande konsertväsendet med förslag angående offentligt understödda symfoniorkestrar och orkestermusikernas pensionering. Musikutredningens förslag går ut på dels genomgripande förändringar i organisatoriskt och finansiellt hänseende beträffande konsertväsendet dels ock lönereglering enligt statliga löneplansnormer och pensionsreglering genom SPA-anslutning för de anställda vid yrkesorkestrarna. Rörande den närmare innebörden av förslagen torde jag få hänvisa till betänkandet.

I fråga om de nuvarande pensioneringsanordningarna vid ifrågavarande orkestrar har pensionsutredningen lämnat följande redogörelse.

Konsertföreningens i *Stockholm* pensionsanstalt (understödsförening) grundades år 1932. Samtliga i Konsertföreningen fast anställda musiker är — om inte av någon särskild anledning annorlunda föreskrives i anställningskontrakt — skyldiga att tillhöra pensionsanstalten. Den nuvarande ordinarie dirigenten liksom orkestervaktmästaren är likaledes medlemmar av pensionsanstalten. Pensionsåldern är 62 år. Någon möjlighet till förtidspensionering föreligger inte. För närvarande finnes 25 pensionsrum. Den totala års pensionen är 2 700 kronor. Familjepensionen uppgår för änka utan barn till 900 kronor per år, för änka med ett barn till 1 170 kronor, för änka med två barn till 1 350 kronor etc. De anställdas pensionsavgifter är för närvarande för egenpension 25 kronor per månad samt för familjepension 10 kronor. Konsertföreningen tillskjuter för varje medlem i pensionsanstalten 20 kronor per månad till egenpension och avsätter, när föreningen så kan, årligen 10 000 kronor till familjepensioneringsändamål. Under tiden 1938 t. o. m. 1947 har pensionsanstalten åtnjutit årligt anslag till anstaltens fonder från staten och staden med från vardera 25 000 kronor, d. v. s. sammanlagt 500 000 kronor. Vid slutet av år 1950 uppgick av pensionsanstalten disponerade fonder till i runt tal 1 600 000 kronor. På grund av att särskilda anslag lämnats från Stockholms stad har det under de senaste åren blivit möjligt för pensionsanstalten att till var och en av pensionärerna (ej änkor eller barn) utanordna ett tillfälligt pensionsbidrag

med 100 kronor per månad. Vid slutet av år 1950 var 75 personer anslutna till pensionsanstalten förutom pensionärerna, vilkas antal vid samma tid uppgick till 29 (19 tjänstepensionstagare och 10 familjepensionstagare). Det kan beräknas, att — om inte antalet pensionsrum kan ökas utöver de 25 — samtliga dessa rum redan år 1953 kommer att vara besatta, för den händelse inga dödsfall bland pensionärerna inträffar. Under åren 1954—56 tillkommer ytterligare 10 pensionärer, vilka f. n. inte kan garanteras pensionsrum. Enligt styrelsebeslut har Konsertföreningen åtagit sig att i de fall, där orkestermedlem skulle komma att lämna tjänsten utan att omedelbart erhålla pension, sörja för att vederbörande under väntetiden erhåller ekonomiska förmåner motsvarande dem han som pensionär skulle åtnjuta. Denna utfästelse skulle emellertid gälla endast under förutsättning att Konsertföreningen för sin verksamhet erhåller tillräckliga anslag.

Göteborgs symfoniorkesters pensionskassa (understödsförening) bildades år 1912. Kassen har f. n. ett 25-tal pensionärer, vilka var och en i pension erhåller 1 470 kronor årligen. År 1945 vidtogs en omorganisation av kassen. Genom en höjning av pensionsåldern från 58 till 62 år ävensom en höjning av avgifterna kunde den årliga pensionen för nytillträdande pensionärer fastställas till 3 000 kronor. För dylik pension finnes 16 pensionsrum. Pensionsavgiften uppgår till 300 kronor per år. Orkesterföreningen tillskjuter för varje orkestermedlem enahanda belopp. Enligt kassans stadgar är medlemsantalet maximerat till 57. På grund därav har inte alla orkestermusiker beretts plats i anstalten. Pensionskassan disponerade vid slutet av år 1950 ett kapital av ca 760 000 kronor.

Stiftelsen *Malmö* konserthus' pensionskassa (understödsförening) bildades år 1945. Skyldighet att tillhöra kassen föreligger för den, som anställs som ordinarie orkestermusiker före 45 års ålder. Musiker under 45 år, som innehade sådan anställning vid kassans bildande, har rättighet men inte skyldighet att inträda i kassen. Vid slutet av år 1950 utgjorde antalet medlemmar i pensionskassan 43. Pensionsåldern är 60 år, och pensionen utgår med belopp, som varierar från 250 till 100 kronor per år beroende på vederbörandes ålder vid inträdet i kassen. Pensionsavgifterna varierar mellan 40 och 70 kronor per år. Till pensionerna kan dock under vissa förutsättningar läggas s. k. fyllnadspensioner. Pensionskassan förfogade vid utgången av år 1950 över ett belopp av något mer än 128 000 kronor.

Vid *Norrköpings* orkesterförening är pensionsförhållandena helt oreglerade. Genom varulotteri, tombola m. m. har föreningen tillförts ett belopp av omkring 40 000 kronor. Detta kapital har tills vidare fonderats.

Nordvästra Skånes (*Hälsingborgs*) symfoniorkesters pensionskassa (understödsförening) registrerades år 1941. Pensionsåldern är 60 år. Ålderspension utgår med 250 kronor per år och änkepension med 150 kronor per år. Enligt år 1946 utarbetade nya stadgar har pensionsåldern höjts till 62 år och ålderspension respektive änkepension ökats till 1 200 kronor respektive 720 kronor per år. De nya bestämmelserna har emellertid ännu inte kunnat registreras. Vissa av orkestermusikerna har på grund av för hög levnadsålder inte kunnat inträda i kassen. Pensionsfonden uppgick vid början av år 1951 till ca 135 000 kronor.

Gävleborgs läns symfoniorkesters pensionskassa (understödsförening) stiftades år 1942. Enligt stadgarna är pensionsåldern 60 år. Ålderspensionen utgör 250 kronor per år och änkepensionen 150 kronor per år. Ännu vid slutet av år 1950 var emellertid det disponibla kapitalet så ringa, att det

medgav en ålderspension av endast 150 kronor årligen. Med hänsyn därtill har fattats beslut om kassans upplösande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att musikerna vid orkestrarna i Norrköping och Gävle icke har någon pensionsrätt. Vid orkestrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg finnes visserligen pensionskassor, men de pensioner, som kan utbetalas, är mycket obetydliga och pensioneringen omfattar icke alla orkestermusikerna.

1951 års pensionsutrednings förslag.

Vad till en början beträffar *teatrarna* har pensionsutredningen vid granskning av SPA-anslutningsfrågan funnit de inledningsvis angivna förutsättningarna beträffande verksamhetens art och statsbidragets beskaffenhet icke vara fullt klart för handen. Utredningen har dock fäst vikt vid att de statliga bidragen under lång tid utgjort det väsentliga stödet till verksamheten. Vidare har utredningen beaktat bl. a. angelägenheten av en snar pensionsreglering inom berörda område och önskvärdheten av att därvid få till stånd ett enhetligt pensionssystem, som underlättar cirkulation mellan teatrarna och förbättrar möjligheterna för landsortsteatrarna att vid anställande av artistpersonal hävda sig i konkurrensen med de i SPA-systemet redan inordnade Stockholms-teatrarna. Utredningen har med utgångspunkt från angivna förhållanden kommit till den uppfattningen, att i och för sig övervägande skäl talar för att angivna teatrar pensionsfråga nu lösas genom SPA-anslutning av befattningshavarna.

I fråga om *orkesterföreningarna* har utredningen konstaterat, att statsbidragen, som utgör en mindre del av den totala bidragssumman än beträffande teatrarna, väger jämnt emot bidragen från kommunalt håll. Även i fråga om orkestrarna finnes dock speciella skäl, som enligt utredningen måste beaktas i sammanhanget. Sålunda har pensionsfrågan inom detta verksamhetsområde på grund av åldersfördelningen bland de aktiva musikererna en särskilt brännande aktualitet. Vidare är antalet redan avgångna musiker, för vilka pensionsförhållandena inte är tillfredsställande ordnade, relativt stort (omkring 100). Även för denna sistnämnda grupp, för vilken icke ifrågasatts något statligt engagemang, torde det vara av betydelse, att pensionsfrågan för de aktiva blir löst utan dröjsmål, då i annat fall ingen säker utgångspunkt finnes för förbättring av de avgångnas villkor. Vid bedömningen av pensionsfrågan för orkesterpersonalen har pensionsutredningen vidare ansett, att densamma bör lösas samtidigt med att pensionsförhållandena regleras för teaterpersonalen.

Efter övervägande av de olika på spörsmålet inverkan omständigheterna har pensionsutredningen — som utgått från att det statliga engagemanget på förevarande områden icke kommer att minska under den när-

maste framtiden — funnit sig kunna förorda att SPA-anslutning under viss förutsättning medges för personal vid de i det föregående angivna teatrar-
na i Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Norrköping-Linköping samt orkest-
rarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Gävle.
Utredningen har härvid förutsatt att pensionsregleringen får ske på basis
av gällande lönesystem. Den av utredningen avsedda förutsättningen för att
SPA-anslutning skall medges beträffande personal vid nämnda teatrar och
orkesterföreningar är, att villkoren för erhållande av lotterimedelsbidrag
till verksamheten regleras på sådant sätt, att dylika bidrag framdeles läm-
nas endast om vederbörande kommun åtager sig att svara för att fortlö-
pande pensionsavgifter enligt SPA-reglementet inbetalas. Härvid har ut-
redningen förutsatt, att statsbidrag icke skall lämnas till täckande av vare
sig fortlöpande avgifter eller engångsavgifter.

Utredningen har meddelat, att den även övervägt SPA-anslutning för per-
sonal vid *Uppsala stadsteater*. Denna teater åtnjuter sedan spelåret 1951/52
lotterimedelsbidrag efter samma grunder som de nyssnämnda teatrar-
na. Pensionsutredningen har emellertid förklarat sig med hänsyn till den korta
tid, varunder Uppsala stadsteater åtnjuter statsbidrag, icke ha kunnat finna
tillräckliga hållpunkter för att bedöma fastheten i statens ekonomiska en-
gagemang beträffande denna teater. Utredningen har därför ansett sig icke
kunna framlägga förslag om att denna teater nu inordnas i SPA-området.
Utredningen har dock förutsatt, att denna fråga närmare överväges vid
behandlingen av utredningens förslag.

Utredningen har i sammanhanget betonat, att frågan om statsbidrag till
pensioneringskostnader för angivna grupper endast provisoriskt löses ge-
nom den förordade SPA-anslutningen. Vid ett eventuellt införande för per-
sonal i statsunderstödd verksamhet av ett pensioneringssystem, som ej
automatiskt medför statsbidrag, torde enligt utredningen prövningen av
statsbidragsfrågor beträffande pensioneringsutgifter och rörande andra ut-
gifter kunna komma att samordnas, vilket kan medföra förändringar.

Vad beträffar pensioneringens närmare omfattning förutsätter pensions-
utredningen, att vid teatrar — liksom vid de redan SPA-anslutna teat-
rarna — i princip samtliga fast anställda befattningshavare, för vilka an-
ställningen ej utgör bisyssla, inbegripes. I fråga om orkesterpersonalen an-
ser däremot utredningen — som härvid åberopat de principer, som i före-
varande avseende ligger till grund för SPA-reglementet — att SPA-anslut-
ning för närvarande bör ifrågakomma endast för befattningshavare med
musikalisk verksamhet.

Utlåtandena.

Pensionsutredningens förslag att befattningshavare vid vissa med lotteri-
medel understödda teatrar och orkestrar skall anslutas till SPA har av-

styrkts av statskontoret och statens pensionsanstalt, medan övriga remissinstanser, som uttalat sig i denna fråga, bl. a. styrelsen för Svenska stadsförbundet, stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, musikaliska akademien och teaterrådet, i princip tillstyrkt förslaget i denna del.

Statskontoret gör invändningar ur allmänt ekonomiska, principiella och administrativa synpunkter. Ämbetsverket anför i huvudsak följande.

Antalet befattningshavare vid teatrarna och orkestrarna uppgår till 734, varav 450 vid teatrarna och 284 vid orkesterföreningarna, medan pensionsutredningens hela förslag omfattar 868 befattningshavare. Enligt beräkningar av statens pensionsanstalt skulle ett bifall till utredningsförslaget i sin helhet medföra engångskostnader betydligt överstigande 10 miljoner kronor, samt, under förutsättning att nuvarande procenttal, 53, för beräkning av rörligt tillägg å utgående pension förblir oförändrat, en årlig kostnad av 1 å 1,5 miljoner kronor. Av kostnaderna, som alltså till största delen hänförs till teatrarna och orkesterföreningarna, skulle beträffande dessa hälften falla på vederbörande kommun och hälften på statsverket. Redan ur allmänt ekonomiska synpunkter måste enligt statskontorets mening starka betänkligheter möta mot att nu genomföra en pensionsreglering av den storleksordning, varom här är fråga, för teatrarna och orkesterföreningarna, i all synnerhet som utredningen betonat, att frågan om statsbidrag till pensioneringskostnaderna för angivna grupper endast provisoriskt löses genom den förordade SPA-anslutningen och att förändringar härutinnan kan komma att uppstå, sedan utredningen tagit slutlig ställning till frågan om SPA-pensioneringen. I detta sammanhang bör beaktas, att angivna dryga engångskostnader uppstår vid anslutningen i samband med då ifrågakommande retroaktiv tjänstårsberäkning.

Men även principiella invändningar kan riktas mot den ifrågasatta SPA-anslutningen av här avsedd teater- och orkesterpersonal. Vederbörande teatrar och orkesterföreningar åtnjuta statsbidrag från lotterimedelsfonden. För huvudmannskapet svarar i flertalet fall ideella föreningar, i övriga fall aktiebolag eller stiftelser. I väsentliga delar råder i fråga om verksamheten överensstämmelse med de kungl. teatrarna, vilkas personal är ansluten till SPA-reglementet. Statskontoret har i utlåtande den 3 februari 1949 över 1944 års pensionsutrednings betänkande framhållit, att de kungl. teatrarna i pensionshänseende rätteligen borde jämföras med de statliga bolagen och följaktligen hänföras till en icke-statsunderstödd pensionering. Med hänsyn emellertid till att staten vid ordnandet av denna personals pensionering även övertagit de fonder, som uppsamlats inom de för detta ändamål tidigare verksamma pensionsinrättningarna ville ämbetsverket icke motsätta sig, att den statsunderstödda pensioneringen i SPA fortfarande hölles öppen för denna teaterpersonal. Vederbörande departementschef anslöt sig till den uppfattning, åt vilken statskontoret sålunda givit uttryck, och framhöll, såsom 1951 års pensionsutredning jämväl erinrat, att det torde böra övervägas, huruvida icke vid en framtida utbyggnad av SPA-pensioneringen befattningshavarna vid de kungl. teatrarna skulle överföras till den icke-statsunderstödda pensioneringen. Att under sådana förhållanden i den statsunderstödda pensioneringen inordna nu ifrågasvarade stora personalgrupper, beträffande vilka ett sådant övervägande i lika hög grad

måste anses befogat, innan slutlig ställning tagits till utformningen av den statliga pensioneringsverksamheten för icke-statlig personal, måste statskontoret finna synnerligen betänkligt.

Även om statskontoret icke vill förneka, att de nuvarande pensionsförhållandena vid teatrarna och orkesterföreningarna kan betraktas såsom otillfredsställande, föreligger enligt ämbetsverkets mening icke tillräckliga motiv för att under förhandenvarande omständigheter nu medgiva SPA-reglementets tillämpning på dessa personalkategorier. För ett uppskjutande av pensionsfrågan i dessa fall talar också den omständigheten, att löne- och anställningsförhållandena framför allt beträffande orkesterföreningarna icke är tillfredsställande ordnade. För pensionsanstaltens del skulle ett inordnande av befattningshavarna i fråga under SPA-reglementet på basis av nu gällande löneförhållanden med säkerhet medföra betydande svårigheter. Det torde i första hand få anses påkallat, att löne- och anställningsvillkoren för personalen regleras på sådant sätt att en SPA-anlutning underlättas.

Statskontoret har framhållit, att en lönereglering för orkesterföreningarnas del dock under inga förhållanden bör ske enligt 1947 års musikutrednings förslag, som innebar tillämpning av det statliga lönesystemet. Den naturliga anställningsformen för musikerna synes statskontoret vara anställning enligt kontrakt, vilkas innebörd fastställs i kollektivavtal.

För det fall att pensionsutredningens förslag skulle vinna bifall också i fråga om teatrarna och orkesterföreningarna har statskontoret — både i fråga om dessa och övriga till SPA-anlutning avsedda institutioner — framhållit angelägenheten av att beslut angående dispositionen av befintliga pensionsfonder och pensionsförsäkringar fattas i samband med att anlutning beviljas. Erfarenheten har nämligen, enligt ämbetsverket, visat, att oförutsedda svårigheter kan uppkomma, om tidigare befintliga pensioneringsanordningar skall avvecklas först sedan pensionsrätt och därmed följande retroaktiv tjänstårsberäkning medgivits.

Statens pensionsanstalt har under hänvisning till att pensionsrätt i regel tillkommer de anställda inom statlig och kommunal verksamhet och till att det får anses uteslutet, att de av förslaget omfattade institutionerna i längden kan bestå om icke pensionsfrågan ordnas, förklarat sig icke ha något att erinra mot att med statens medverkan pensionering av något slag kommer till stånd för ifrågavarande befattningshavare. Däremot motsätter sig pensionsanstalten bestämt, att pensionsreglering sker genom SPA-anlutning, innan anställnings- och lönevillkoren för teater- och orkesterpersonalen reglerats på ett ur pensioneringssynpunkt godtagbart sätt. Hittillsvarande erfarenheter beträffande de kungl. teatrarna talar enligt anstalten med styrka för ett uppskov med SPA-anlutning för nu ifrågavarande grupper.

Av de remissinstanser, som tillstyrkt pensionsreglering genom SPA-anlutning, har å andra sidan bl. a. *stadsfullmäktige i Stockholm* och *Göte-*

borg, styrelsen för Malmö stadsteater, musikaliska akademien, styrelsen för Konsertföreningen i Stockholm och Tjänstemännens centralorganisation särskilt understrukit vikten av ett snabbt genomförande av pensionsregleringen för de ifrågavarande personalgrupperna.

Ur finansiella synpunkter har invändningar riktats mot utredningens förslag om SPA-anslutning för teater- och orkesterpersonal — förutom av statskontoret, som enligt vad som framgår av föregående redogörelse ansett kostnaderna ägnade att inge betänkligheter ur statens synpunkt — av *stadsfullmäktige i Norrköping* och *Gävle*, som med hänsyn till kostnaderna för städerna ansett sig inte kunna biträda förslaget.

Pensionsutredningens förslag angående fördelningen av kostnaderna för pensionsregleringen för teater- och orkesterpersonalen — innebärande att städerna skall svara för att fortlöpande SPA-avgifter inbetalas och att statsbidrag icke skall utgå till vare sig fortlöpande avgifter eller engångsavgifter — har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av *styrelsen för Svenska stadsförbundet* och *stadsfullmäktige i Stockholm, Malmö* och *Hälsingborg*. *Stadsfullmäktige i Göteborg* har förklarat sig förutsätta, att frågan om fördelningen av kostnaderna blir föremål för särskilda överläggningar, varvid bör tillses, att nuvarande proportioner mellan bidragen från stat och kommun bibehålles. *Statens pensionsanstalt* har förutsatt, att mellan staten och dess medintressenter i verksamheten skall träffas överenskommelse angående fördelningen av pensionsutgifterna. I kostnadsfrågan har *teaterrådet* beträffande teaterverksamheten framhållit, att denna visserligen är att betrakta som en allmänt kulturell uppgift, men att densamma också i betydande utsträckning tillgodoser lokala behov, varför det synes teaterrådet rimligt, att även kommunerna lämnar sin medverkan till den föreslagna pensioneringen.

Den av pensionsutredningen föreslagna omregleringen av statsbidragsvillkoren för teatrarna och orkestrarna — som innebär att statsbidrag till verksamheten framdeles skall lämnas endast om vederbörande stad svarar för att fortlöpande SPA-avgifter inbetalas — har föranlett särskild erinran endast från *stadsfullmäktige i Norrköping* samt *styrelserna för Göteborgs lyriska teater, Göteborgs orkesterförening* och *stadsteatern Norrköping-Linköping*. Sistnämnda styrelse har uttalat, att det ifrågavarande villkoret bör införas först i och med att SPA-anslutning sker.

I anslutning till pensionsutredningens uttalande, att frågan om SPA-anslutning av befattningshavare vid Uppsala stadsteater bör övervägas i samband med behandlingen av utredningsförslaget, har yrkande om att pensionsreglering bör genomföras även vid nämnda teater gjorts av *teaterrådet, styrelsen för Uppsala stadsteater* och *Tjänstemännens centralorganisation*. Enahanda yrkande har — i yttranden till teaterrådet — gjorts av *Teatrar-*

nas riksförbund och Svenska teaterförbundet. Teaterrådet har i frågan anfört, att Uppsala stadsteater, som upprättats med statligt stöd och åtnjuter årligt bidrag ur lotterimedelsfonden till sin verksamhet, redan ingår som ett fast led i landets stadsteaterverksamhet. Bärande skäl kan därför enligt rådets mening icke åberopas för att ställa denna teater vid sidan av en genom statens medverkan ordnad pensionering. En dylik åtgärd skulle enligt teaterrådets uppfattning sannolikt få till följd, att Uppsala stadsteater icke skulle kunna hävda sig i konkurrensen med de övriga stadsteatrarna i fråga om skådespelarkrafter och härigenom komma att ställas i ett särskilt ogynnsamt läge, till förfång för teaterns ekonomiska drift och konstnärliga verksamhet.

I utlåtandena från *teaterrådet* och *Tjänstemännens centralorganisation* har hemställts, att pensionsfrågan för den statsunderstödda ambulerande teaterverksamheten, främst riksteatern, framdeles undersökes. Pensionsfrågan för nämnda teaterverksamhet har upptagits också i yttrandena till teaterrådet från *Teatrarnas riksförbund* och *Svenska teaterförbundet*.

Pensionsutredningens förslag innebär, såsom förut nämnts, bl. a., att beträffande orkestrarna endast befattningshavare med musikaliska uppgifter skall omfattas av den med statligt stöd ordnade pensioneringen. Att administrationspersonalen ställes utanför denna har föranlett erinringar från *stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg* samt *styrelserna för Konsertföreningen i Stockholm, Göteborgs orkesterförening och stiftelsen Malmö konserthus. Musikaliska akademien* har anfört, att utslutandet av den fåtaliga administrationspersonalen knappast kan anses helt tillfredsställande. Akademien har förklarat, att då pensionsutredningen uttalat, att SPA-anslutning för närvarande bör ifrågakomma endast för befattningshavare med musikalisk verksamhet, akademien i varje fall har utgått från att pensionsutredningen under sitt fortsatta arbete kommer att underkasta ståndpunktstagandet förnyad prövning.

Den av utredningen förordade begränsningen av pensionsregleringen till att omfatta endast de i tjänst varande befattningshavarna men däremot inte de avgångna har berörts i en del yttranden. Å ena sidan har *statskontoret, statens pensionsanstalt, musikaliska akademien* och *teaterrådet* i denna fråga anfört betänkligheter mot ett statligt engagemang eller förklarat sig anse kommunalt stöd för förbättring av de avgångnas pensionsvillkor vara rimligt. Å andra sidan har yrkande om statlig medverkan till pensioneringen av de avgångna gjorts av *styrelsen för Göteborgs orkesterförening*, varjämte *stadsfullmäktige i Stockholm* och *styrelsen för Konsertföreningen i Stockholm* uttalat, att förhandlingar bör upptagas med staten angående fördelningen av kostnaderna för pensioneringen av de avgångna.

Särskilda frågor.

1951 års pensionsutrednings förslag.

Den föreslagna pensionsregleringen bör enligt pensionsutredningens mening genomföras fr. o. m. den 1 juli 1953, eller beträffande teatrar och orkesterföreningar, vilkas verksamhetsår börjar vid annan tidpunkt, fr. o. m. ingången av det verksamhetsår, som börjar näst efter den 1 juli 1953.

Beträffande detaljregleringen föreslås i sak samma anordningar som i fråga om jämförliga redan SPA-an slutna grupper. I fråga om den närmare utformningen av pensioneringssystemet för *teater- och orkesterpersonalen* förordar emellertid utredningen i enlighet med vad i det följande anföres vissa särbestämmelser.

Befattningarna hänföres till pensionsgrupp B enligt SPA-reglementet, vilket innebär, att anslutning sker efter särskild registrering, varvid pensionsanstalten bl. a. har att pröva, huruvida befattningarna är av stadigvarande art och avsedda för tjänstgöring under så stor del av året och i sådan omfattning, som kan anses normal för verksamheten. Förslaget innebär, att förordnandepensionsgrunderna icke blir tillämpliga i fråga om teaterchefs befattningarna. Förordnandepensionsformen bör enligt utredningens mening icke komma i fråga med hänsyn till finansieringsförhållandena.

Befattningshavare, som under viss tid av kalenderåret icke är anställd, kommer under sådan tid att sakna pensionsskydd. Detta kan i vissa fall medföra obilliga konsekvenser. Härav påkallas emellertid enligt utredningens mening icke någon ändring i pensionsbestämmelserna, då reglering av anställningsförhållandena synes kunna ske i de fall detta anses önskvärt.

SPA-reglementet är så utformat, att det medför principiellt avsedd relation mellan pension och lön under förutsättning att det statliga lönesystemet tillämpas. I andra fall, då lörens beroende av ändring av den ortsgrupp till vilken befattningshavarens stationeringsort är hänförd eller av variationer i den allmänna levnadskostnadsnivån icke är känt och fastslaget genom att detta lönesystem följes, skall man enligt SPA-reglementet förutsätta, att fråga är om löner, som bestämts av dyrorts- och levnadskostnadsfaktorerna i så hög grad som maximalt kan ifrågakomma enligt det statliga lönesystemet. I enlighet härmed betraktas lönerna som 5-ortslöner, oavsett till vilken ortsgrupp befattningshavaren är hänförd. Härav följer regelmässigt för befattningshavare på 4-ort sänkning i pensionsklass med ett steg och för befattningshavare på 3-ort sänkning med två steg i förhållande till den inplacering som skulle ha gjorts om lönejämförelse hade skett icke med den statliga 5-ortsskalan utan med den statliga löneskala, som gäller för respektive ortsgrupp. Vad beträffar hänsynstagandet till levnadskostnadsfaktorn bygger SPA-reglementet på en motsvarande anordning. En lön som bestämmes annorledes än enligt det statliga lönesystemet skall så-

lunda enligt reglementet anses inkludera »rörligt tillägg» beräknat efter det högsta procenttal, som kan ifrågakomma enligt det statliga lönesystemet. Denna sistnämnda anordning var av vikt så länge förhöjningen av de statliga lönerna avsågs skola ske efter en i statens löneplansförordning angiven formel och det i denna formel fastställda »taket» (18 %) icke uppnåts. Numera, då de statliga lönerna bestämmas årsvis efter förhandlingar, får bestämmelsen däremot icke den ursprungligen avsedda effekten.

Vid antagandet av SPA-reglementet förutsattes, att de olägenheter, som kan uppstå till följd av de nyss angivna föreskrifterna om pensionsklassbestämning i fall, då det statliga lönesystemet icke tillämpas, i regel kan efter hand elimineras genom övergång till detta lönesystem. Beträffande de kungl. teatrarna förutsattes emellertid denna möjlighet icke föreligga och med hänsyn härtill ansågs en särbestämelse böra meddelas för dessa teatrar. Enligt denna särbestämelse skulle tills vidare för befattningshavare vid de kungl. teatrarna pensionsklassen bestämmas med ledning av den lön enligt statlig löneplan, som med inräknande av procentuell förhöjning (vid inordnandet i pensioneringen 12 %) motsvarade vederbörandes grundlön jämte kristillägg (vid inordnandet 25,7 %). Den förut berörda föreskriften angående hänsynstagande till dyrortsfaktorn var i sammanhanget utan betydelse, eftersom de kungl. teatrarna är belägna på 5-ort.

Vid en eventuell pensionsreglering för personal vid teatrar och orkesterföreningar är, såsom framgår av det föregående, föreskriften i SPA-reglementet om att lön, som ej utgår enligt det statliga lönesystemet, skall betraktas som 5-ortslön alljämt aktuell, medan föreskriften om hänsynstagande till levnadskostnadsfaktorn numera icke har den ursprungliga betydelsen. Beträffande den av nu ifrågasatt pensionsreglering berörda teater- och orkesterpersonalen — för vilken man enligt pensionsutredningen i allmänhet icke synes kunna räkna med övergång till det statliga lönesystemet — medför en tillämpning av gällande SPA-bestämmelser, i enlighet med vad nyss sagts, rent automatiskt en dyrortsgradering av pensionerna i den mån dyrortsförhållandena inverkat vid löneavvägningen. I betraktande av att man vid utformningen av pensionsreglementena för stats-tjänstemän och principiellt även av SPA-reglementet direkt åsyftat enhetliga pensionsbelopp oavsett dyrortsförhållandena har pensionsutredningen funnit ett sådant resultat otillfredsställande. Med hänsyn härtill och till önskvärdheten att förbättra cirkulationsmöjligheterna för nämnda personalgrupper anser utredningen, att en dyrortsgradering av pensionerna för ifrågavarande befattningshavare — som finnes på 3-, 4- och 5-ort — bör undvikas. Vad beträffar sättet att undvika dyrortsgraderingen har inom utredningen närmare övervägts två alternativ, nämligen antingen upphävande för teater- och orkesterpersonalen av SPA-reglementets föreskrift om att lön, bestämd annorledes än enligt det statliga lönesystemet, skall

betraktas som 5-ortslön eller tillämpning av nyssnämnda föreskrift i SPA-reglementet kompletterad med en specialregel så att vid pensionsklassbestämningen skulle åstadkommas sänkning med sammanlagt lika många steg för befattningshavare på 4-ort och 5-ort, som skulle följa enbart på grund av redan gällande föreskrift för befattningshavare på 3-ort. Resultatet blir enligt det sist angivna alternativet, att pensionsklassen i samtliga fall kommer att ligga två steg lägre än enligt det förstnämnda systemet: på 5-ort sänkning med två steg på grund av den ifrågasatta specialregeln, på 4-ort sänkning med ett steg enligt specialregeln och ett steg enligt den redan befintliga föreskriften samt slutligen på 3-ort sänkning med två steg på grund av den redan befintliga föreskriften.

Vid bedömningen av ifrågavarande spørsmål har utredningen funnit övervägande skäl tala för den anordning, som innebär genomgående sänkning med två steg. Utredningen har därför förordat, att för av förslaget omfattad teater- och orkesterpersonal, för vilken tillämpas annat lönesystem än det statliga, skall införas en specialbestämmelse, enligt vilken — såframt icke Kungl. Maj:t av särskilda skäl medger undantag — för sådana befattningshavare på 5-ort och på 4-ort skall tillämpas de pensionsklasser, vilkas nummer med två enheter respektive en enhet understiger de eljest enligt SPA-reglementet ifrågakommande pensionsklasserna.

Utredningen har vid sitt ställningstagande fäst avgörande vikt vid dels att — i avbidan på en närmare översyn av SPA-reglementet — de i reglementet intagna allmänna bestämmelserna såvitt möjligt icke sättes ur kraft för särskilda grupper befattningshavare och dels att pensionsregleringen för ifrågavarande grupper — vid det förhållandet att pensionsklasserna skulle bestämmas med utgångspunkt från löner, som i viss utsträckning inkluderar ersättning för befattningshavarnas kostnader i tjänsten och vid vilkas avvägning staten icke haft något närmare inflytande — under provisorietiden utformas på sådant sätt att risker ej uppstår för att det fortsatta utredningsarbetet föregripes.

1947 års musikutredning föreslog för symfonimusikerna 62 års pensionsålder och en tjänstålder av 25 år. SPA förordade i sitt yttrande över musikutredningens förslag 63 års pensionsålder, som är den av de i SPA-reglementet redan förekommande pensionsåldrarna, som närmast överensstämmer med den av musikutredningen föreslagna. Tjänståldern borde enligt SPA:s förslag vara 30 år för symfonimusikerna. Pensionsutredningen, som ansluter sig till SPA:s förslag, anser att 63 års pensionsålder och en tjänstålder av 30 år bör gälla även för av pensionsregleringen omfattade teatermusiker. Pensionsutredningen har i detta sammanhang erinrat om att översyn pågår rörande avgångsåldrarna för de SPA-anslutna befattningshavar-grupperna. Vad beträffar den närmare tidpunkten för pensionsålderns in-

träde har utredningen förordat, att åldersavgång skall äga rum vid utgången av verksamhetsåret.

Beträffande frågan om tjänståldrarna för teaterpersonalen har utredningen fäst uppmärksamheten på att 1941 års teaterpensionsutredning i sitt betänkande år 1942 angående pensionsreglering för de kungl. teatrarnas personal förutsatte, att därest ordnad pensionering mera allmänt skulle genomföras för enskilda teatrar, antalet för hel pension erforderliga tjänstår för skådespelare och skådespelerskor vid dramatiska teatern komme att höjas. 1951 års pensionsutredning har uttalat att — därest pensionsreglering nu genomföres vid teatrarna i enlighet med utredningens förslag — tjänståldersfrågan vid de SPA-an slutna teatrarna bör omprövas med hänsyn till de förändrade förutsättningarna.

I de fall ej annat följer av det redan anförda bör enligt pensionsutredningen för teater- och orkesterpersonalen tillämpas samma eller motsvarande särbestämmelser, som gäller för jämförliga befattningshavare vid de kungl. teatrarna. Utredningen har härom anført följande.

För solister och skådespelare bör med hänsyn till de speciella inkomstförhållandena bl. a. gälla specialregler angående bestämmande av pensionsunderlag. I enlighet härmed skall för dem såsom begynnelseunderlag i princip tillämpas medeltalet av de tjänstepensionsunderlag, som gällt under de tio före pensionsålderns inträde förflutna tolv månadersperioder, då underlagen varit högst, eller under det mindre antal perioder, för vilka tjänstepensionsunderlag varit gällande; där fråga är om invalid- eller sjukpension dock lägst medeltalet av tjänstepensionsunderlagen under de tre perioder, som infallit närmast före den period, varunder avgången sker.

För annan befattningshavare än solist eller skådespelare bör vidare gälla bl. a. en viss garantiregel i pensionsklasshänseende. Enligt denna skall befattningshavare, som under minst tio år i oavbruten följd innehaft här avsedd befattning och — utan någon hans därom uttryckta önskan eller eljest utan något hans förvållande — fått sin löneställning sänkt på grund av ändring i tjänstgöringsförhållandena, hänföras till den för honom närmast före sänkningen gällande pensionsklassen, dock icke till högre pensionsklass än den lägsta som under de senast förflutna tio åren gällt för honom.

Utlåtandena.

Pensionsutredningens förslag angående regler för bestämmande av pensionsklass har föranlett erinringar från *teaterrådet*, *musikaliska akademien*, *styrelserna för Konserthörelsen i Stockholm* och *Göteborgs orkesterförening* samt *Tjänstemännens centralorganisation*. *Teaterrådet* och *musikaliska akademien* har därvid förutsatt, att reglerna endast blir provisoriska. *Tjänstemännens centralorganisation* har hemställt om sådan utformning av bestämmelserna att den omständigheten att lön utgår annorledes än enligt det statliga lönesystemet icke föranleder försämrad relation mellan pension och lön. *Styrelsen för Göteborgs orkesterförening* har framställt

motsvarande yrkande och hemställt att i varje fall inga nya begränsande regler måtte införas i SPA-reglementet.

Förslaget om 63 års pensionsålder för musiker har i allmänhet tillstyrkts. *Styrelsen för Konsertföreningen i Stockholm*, som i yttrande över 1947 års musikutrednings förslag förordat 62 års pensionsålder, har förklarat sig kunna ehuru med viss tvekan biträda pensionsutredningens förslag. Styrelsen har därvid fäst vikt vid att SPA-reglementet erbjuder möjligheter till förtidspensionering vid invaliditet el. dyl. *Styrelsen för Nordvästra Skånes orkesterförening* har förordat lägre pensionsålder för vissa musikergrupper. *Musikaliska akademien* har likaledes funnit pensionsåldern 63 år vara i högsta laget för åtminstone utövarna av vissa funktioner i orkestrarna. Akademien har emellertid beaktat, att otjänstbarhet på grund av nedsatt arbetsförmåga utgör sjukpensioneringsanledning och har därför icke velat motsätta sig att man åtminstone försöksvis tillämpar den av pensionsutredningen förordade pensionsåldern.

Förslaget om en tjänstålder av 30 år för musiker har föranlett erinran endast från *styrelserna för Göteborgs orkesterförening* och *Nordvästra Skånes orkesterförening*, som ansett, att tjänståldern bör vara 25 år. Sistnämnda styrelse har härvid hänvisat till musikernas långa utbildningstid och till svårigheterna för dem att få fast anställning före 35 å 40 års ålder.

Majoriteten i *teaterrådet* har förklarat sig icke vara övertygad om att de vid kungl. dramatiska teatern gällande pensionsåldrarna för skådespelare och skådespelerska, 60 resp. 55 år — vilka av pensionsutredningen förutsetts skola i avbidan på översyn av 1948 års pensionsålderskommitté tillämpas även vid de nu ifrågavarande teatrarna — är lämpligt avvägda. Rådet har ansett sig böra ifrågasätta en viss höjning av pensionsåldern men dock erinrat om att de enligt SPA-reglementet gällande pensionsåldrarna är föremål för omprövning.

I anledning av pensionsutredningens uttalande rörande omprövning av tjänståldersfrågan vid en på förslaget sätt utökad SPA-pensionering för teaterpersonal har *Tjänstemännens centralorganisation* samt — i yttrande till teaterrådet — *Svenska teaterförbundet* hemställt, att ändring av nu gällande bestämmelser om tjänstålder icke skall göras.

Övergångsfrågor.

1951 års pensionsutrednings förslag.

Vid den pensionsreglering, som genomfördes vid ikraftträdandet den 1 januari 1950 av SPA-reglementet, och vid senare pensionsregleringar, som inneburit inordnande av nya befattningshavargrupper i SPA-systemet, har reglementet erhållit tillämpning jämväl beträffande den, som närmast före

nyanslutningen var innehavare av respektive befattning (alltså var fast anställd) och då visserligen överskridit den levnadsålder, som utgör pensionsålder enligt reglementet men ännu ej uppnått den ålder, till vilken enligt reglementet anstånd med avgång från befattningen längst kan medgivas. Förutsättningen härför har beträffande befattning, som skall vara förenad med pensionsrätt allenast efter registrering hos statens pensionsanstalt, varit att befattningen förenats med pensionsrätt från den tidigaste tidpunkt detta varit medgivet. Inom pensionsutredningen har förelegat viss tvekan, huruvida ifrågavarande anordning bör erhålla motsvarighet vid den nu förordade pensionsregleringen. Utredningen har emellertid stannat vid att föreslå, att en övergångsbestämmelse av angivna innebörd jämväl nu meddelas.

Såsom framgår av det föregående innebär SPA-pensioneringen i ekonomiskt hänseende, att staten — under förutsättning av stabil nominell löne- och pensionsnivå — svarar för i stort sett halva kostnaderna. Pensionens storlek i det särskilda fallet är beroende av bl. a. pensionsunderlag och tjänstårsberäkning, och angivna resultat åstadkommes genom avvägningen av de fortlöpande avgifter och engångsavgifter, som vederbörande huvudmän är skyldiga respektive har valfrihet att erlægga och som i princip är avgörande för tjänstårsberäkningen. På grund av denna konstruktion blir statens bidragsgivning villkorlig, eftersom den beror av viss prestation — avgiftsinbetalningen — från huvudmannen.

SPA-reglementet ger möjlighet till tillgodoräkning såsom tjänstår icke endast av tid, då en befattningshavare haft pensionsrätt enligt reglementet eller som tillgodoräknats honom enligt andra av Kungl. Maj:t utfärdade tjänstepensionsbestämmelser. I den mån tid, som tillgodoräknats enligt nyssnämnda bestämmelser, tillsammans med för befattningshavaren återstående tid till pensionsåldern understiger den tid, som erfordras för hel ålderspension, kan sålunda pensionsanstalten medge, att tillgodoräkning får äga rum av sådan tid före inordnandet under reglementet, varunder befattningshavaren haft anställning inom verksamhetsområde, som numera omfattas av SPA-reglementet. Såsom framgår av vad nyss nämnts förutsättes härför i princip, att huvudmannen med avseende å den sålunda tillgodoräkningsbara tiden inbetalar en engångsavgift, vilken beräknas i stort sett täcka halva värdet av den pensionsökning, som uppkommer genom tillgodoräkningen.

I motsats till vad som är fallet enligt t. ex. pensionsreglementena för statstjänstemän är enligt SPA-reglementet ett tjänstår icke någon konstant storhet, utan det gäller oducerat endast för pension beräknad med utgångspunkt från ett visst högsta pensionsunderlag. Om för en befattningshavare under ett givet år gäller ett pensionsunderlag av 5 000 kronor, intjänar han — om inga på beräkningen inverkan ledigheter förekommer

— ett tjänstår för 5 000 kronors pension. Om därefter pensionsunderlaget höjes till 6 000 kronor, gäller det redan intjänta tjänståret inte såsom helt tjänstår för 6 000 kronors pension utan endast som 5/6 tjänstår. Detta sammanhänger med att den fortlöpande avgift, som inbetalats för det år, då pensionsunderlaget var 5 000 kronor, utgör i princip 5/6 av avgiften för ett tjänstår med 6 000 kronors underlag, och för att inte statens bidrag till täckande av pensioneringskostnaderna skall bli relativt sett större på grund av höjningen av pensionsunderlaget måste då den angivna tjänstårsreduktionen vidtagas. Reduktionen kan emellertid undvikas under förutsättning att huvudmannen inbetalar en engångsavgift, vilken — liksom i nyss angivna fall av retroaktiv tillgodoräkning — skall i stort sett motsvara hälften av förhöjningen av pensionsrättens värde.

I fråga om den retroaktiva tjänstårstillgodoräkningen och den uppräknings av på grund av pensionsklasshöjning reducerad tid, som må medges av pensionsanstalten, har bl. a. i samband med ikraftträdandet av SPA-reglementet den 1 januari 1950 och vid senare tillfällen, då nya personalgrupper inordnats i SPA-systemet, genom övergångsbestämmelse gjorts avsteg från principen att det statliga bidraget skall bero av att huvudmannen inbetalar avgift för ifrågavarande förhöjning av pensionsrättens värde. Storleken av statens bidrag till pensioneringskostnaderna påverkas dock principiellt icke av denna övergångsbestämmelse, vars innebörd huvudsakligen är, att möjligheten att utnyttja det statsbidrag, som enligt SPA-reglementet kan ifrågakomma beträffande tid före SPA-anslutningen göres oberoende av huvudmannens förmåga att erlagga engångsavgift för sådan tid.

Enligt den angivna övergångsbestämmelsen tillgodoräknas hälften av tid före den 1 januari 1950, som kan komma i fråga för tjänstårsberäkning. Förmånen lämnas emellertid i praktiken icke helt utan villkor. Det kräves sålunda bl. a. för den, vars befattning SPA-anslutits först efter den 1 januari 1950, att huvudmannen erlagger engångsavgift för tiden från den 1 januari 1950 till anslutningstidpunkten. Erlägges icke engångsavgift för tillgodoräkning av nyssnämnda tid, tillgodoräknas ej heller någon tid före år 1950. Beträffande fall då SPA-anslutning skett efter reglementets ikraftträdande har sålunda införts ett villkor för tillgodoräkningen av gången tid, vilket fått större betydelse i samma mån som den ifrågavarande tiden efter den 1 januari 1950 blivit längre.

Övergångsbestämmelsen är emellertid, såsom förut angivits, tillämplig icke endast beträffande viss i samband med inordnandet av vederbörande befattningshavare under SPA-reglementet tillgodoräkningsbar tid utan även vid uppräknings av tid, som reducerats vid pensionsklasshöjning. Dessutom griper bestämmelsen in vid åtskilliga andra tillfällen efter SPA-anslutningen. Bestämmelsen nödvändiggör på grund härav särredovisning i SPA:s

personregister beträffande tid, som omfattas av densamma, och föranleder ofta tidsödande utredningar vid vissa förändringar, vilka berör de av bestämmelsen omfattade befattningshavarna.

Vad beträffar övergångsfrågan för de av pensionsutredningens förslag omfattade grupperna anser utredningen — med hänsyn till vad som medgivits vid de tidigare tillfällen, då inordnande under SPA-reglementet ägt rum — att även dessa grupper bör komma i åtnjutande av en övergångsförmån i form av medgivande om tillgodoräkning av viss anställningstid före SPA-anslutningen utan villkor om inbetalning av engångsavgift för denna tid.

I fråga om den närmare utformningen av en sådan övergångsreglering för nu ifrågasvarande grupper har inom utredningen diskuterats, huruvida vissa avsteg från hittills regelmässigt tillämpade riktlinjer bör göras. Här om har utredningen anfört i huvudsak följande.

Med hänsyn till att det vid fall av SPA-anslutning efter den 1 januari 1950 tidigare upprätthållna villkoret för erhållande av ifrågasvarande övergångsförmån — nämligen att engångsavgift inbetalas för tiden mellan den 1 januari 1950 och tidpunkten för SPA-anslutningen — för åtminstone vissa av förevarande förslag omfattade grupper skulle kunna medföra svårigheter att utnyttja förmånen, har utredningen i och för sig hyst sympatier för att övergångsregleringen för de av förslaget omfattade grupperna skulle ordnas med sådan avvikelse från hittills tillämpade regler att övergångsförmånen kan tagas i anspråk oberoende av huvudmannens förmåga att inbetala engångsavgifter för tid före anslutningstillfället. Två olika sätt att nå detta syfte har närmare övervägts inom utredningen. Enligt det ena skulle tillgodoräkningen utan engångsavgift liksom hittills avse tid före den 1 januari 1950 och villkoret om engångsavgift för tiden 1950—1953 efterges. Enligt det andra sättet, som ifrågasatts närmast med hänsyn till de arbets tekniska förhållandena hos SPA, skulle tillgodoräkning utan engångsavgift medges inte bara i fråga om tid före den 1 januari 1950 utan också för tid mellan denna tidpunkt och anslutningstillfället.

Vid dessa överväganden inom utredningen har emellertid förutsatts, att de ifrågasatta utvidgningarna i övergångsregleringen i förhållande till vad hittills gällt skulle motsvaras av begränsningar i andra hänseenden, nämligen så att övergångsförmånen lämnades endast vid den tjänstårsberäkning, som ägde rum i samband med SPA-anslutningen och inte i senare sammanhang. Utredningen har nämligen ur principiella synpunkter hyst vissa betänkligheter mot övergångsregleringens hittillsvarande utformning. Bestämmelsen har direkt motiverats endast med önskvärdheten att underlätta för ekonomiskt svagare huvudmän att vid pensionsregleringstillfället utnyttja SPA-reglementets möjligheter i fråga om tillgodoräkning av tid före regleringstillfället. Det kan emellertid enligt utredningens mening ifrågasättas om en övergångsbestämmelse avsedd att tillgodose detta syfte bör vara så utformad, att den leder till att av bestämmelsen följande tjänstårs tillgodoräkning i många fall inte kan slutgiltigt fixeras förrän vid befattningshavarens pensionsålder och till att av bestämmelsen berörd tid vid alla ifrågakommande förändringar för befattningshavaren prioriteras i jämförelse med andra tidsperioder. Nu angivna omständigheter medför även i

vissa situationer mera omfattande administrativt arbete än som skulle erfordras vid en sådan begränsad övergångsreglering, som nyss angivits.

Även om såsom nu framhållits vissa skäl talar för ändringar i fråga om hittills tillämpade grunder för övergångsregleringen, finnes också omständigheter, som kan åberopas emot de ifrågasatta nya anordningarna.

Vad angår utvidgningarna av övergångsbestämmelsens räckvidd medför också dessa ur administrativ synpunkt svårigheter. Även vid den anordning, som arbetstekniskt sett torde vara minst oförmånlig — tillgodoräkning utan engångsavgift både av tid före den 1 januari 1950 och mellan denna tidpunkt och regleringstillfället — har man att räkna med betydande komplikation av pensionsanstaltens arbete. Sålunda skulle man i fråga om befattningshavare tillhörande de berörda grupperna i många fall ända fram till vederbörandes pensionsålder vara nödsakad att uppmärksamma de avvikande reglerna. Så länge grupperna är enhetliga skulle problemen kanske kunna bemästras utan alltför stora svårigheter, men efter någon tid, då flyttningar till och från de av förevarande förslag omfattade institutionerna ägt rum, skulle pensionsanstaltens arbete kunna komma att tyngas avsevärt på grund av särregleringen.

Vad angår den ifrågasatta begränsningen av övergångsregleringens räckvidd har, såsom redan framhållits, denna begränsning bedömts i och för sig medföra arbetstekniska lättnader i vissa hänseenden. Sålunda skulle den av övergångsregleringen berörda kalendertiden kunna slutgiltigt fixeras och automatiska ändringar undvikas vid bl. a. utvidgning av SPA:s pensioneringsområde och efter på tjänstårsberäkningen inverkan tjänstledighet för befattningshavarna. I andra hänseenden är det däremot tveksamt om administrativa fördelar skulle vinnas genom den ifrågasatta begränsningen, och vissa arbetsmoment skulle otvivelaktigt rent av försvåras. Detta gäller bl. a. beräkningarna av engångsavgifter. Vid dessa beräkningar ifrågakommer för närvarande beträffande tid före 1950, i den mån ej tillgodoräkning sker utan avgift, genomgående full (dubbel) engångsavgift. Efter ett genomförande av den ifrågasatta begränsade övergångsanordningen skulle man också få räkna med reguljär avgift för tillgodoräkning av viss del av sådan tid.

Utredningen framhåller, att frågan om en eventuell ändring i de hittills följda grunderna för övergångsregleringen måste bedömas icke endast med hänsyn till de verkningar ett nytt system i och för sig skulle medföra utan övervägas också med beaktande av huru systemet ställer sig vid det förhållandet att det måste tillämpas parallellt med andra anordningar, som gäller för redan SPA-anslutna grupper.

Vad beträffar frågorna om utvidgning av övergångsbestämmelsen är enligt utredningen härvid att märka, att en ändring i sådan riktning icke lämpligen kan ifrågakomma för de redan SPA-anslutna grupperna. Man måste därför räkna med att man vid en utvidgning av övergångsregleringen åstadkommer nya regler vid sidan av de äldre, vilka senare dock kommer att sträcka sina verkningar långt framåt i tiden. Då härvid kan uppnås mycket olika resultat i fall, som i sak är likartade, kan svårigheter befaras

uppstå genom att anspråk reses från av äldre bestämmelser omfattade personalgrupper angående retroaktiv omreglering av deras förhållanden.

Spörsmålet om en sådan eventuell begränsning av övergångsregleringen, som nyss angivits, ligger enligt utredningen annorlunda till i så måtto, att en dylik begränsning skulle kunna göras för de av förslaget omfattade grupperna samtidigt med att man på motsvarande sätt begränsade den nu gällande övergångsbestämmelsens räckvidd för de redan SPA-anslutna grupperna. Även om så skedde, skulle likväl vissa verkningar av den nu gällande övergångsbestämmelsen komma att kvarstå under lång tid framåt.

Ehuru enligt pensionsutredningens mening invändningar kan göras både ur principiella och administrativa synpunkter emot den hittills tillämpade övergångsordningens utformning, har utredningen funnit starkt övervägande skäl föreligga emot att man — i avbidan på utredningens slutliga resultat — genom nya varianter i bestämmelserna ytterligare ökar den förbistring, som råder inom SPA-området bl. a. på grund av mångfalden av övergångsbestämmelser. Utredningen har sålunda nu icke varit beredd vare sig att föreslå, att övergångsregleringen för de av förslaget om SPA-anslutning omfattade grupperna ordnas efter grunder, som medför avvikelser från vad som hittills regelmässigt förekommit, eller att förordna ändring i den för redan SPA-anslutna grupper gällande övergångsbestämmelsen. Utredningen har i sammanhanget erinrat om att den nu föreslagna pensionsregleringen är av provisorisk karaktär och att under SPA-reglementet inordnade befattningshavare är skyldiga att underkasta sig ändrade bestämmelser i de hänseenden om vilka i reglementet förmåles — en skyldighet som givetvis motsvaras av enahanda förpliktelse i fråga om övergångsbestämmelserna.

Vid ett genomförande av den förordade övergångsregleringen kan, som framgår av det föregående, uppkomma svårigheter att uppfylla villkoret för åtnjutande av avgiftsfri tjänstårsberäkning för tid före 1950, nämligen att engångsavgift inbetalas för tid mellan den 1 januari 1950 och tidpunkten för SPA-anslutningen. Av utredningens förslag angående övergångsreglering följer, att dessa svårigheter i den mån så är möjligt får lösas på annat sätt än med anlitan av pensionsbestämmelserna. Vad beträffar de av förevarande förslag omfattade teatrarna och orkestrarna har utredningen erinrat om att utredningen förordat SPA-anslutning för dessa institutioner under den förutsättningen, att villkoren för erhållande av lotterimedelsbidrag till verksamheten regleras på sådant sätt, att dylika bidrag lämnas endast om vederbörande kommun åtager sig att garantera inbetalningen av fortlöpande pensionsavgifter. Utredningen har icke ansett sig kunna ifrågasätta, att statsbidraget till verksamheten göres beroende av om engångsavgifter erlägges, men har utgått ifrån att de lokala intressenterna vid sin bidragsgivning beaktar den speciella betydelsen av att en-

gångsavgifter kan erläggas för tiden från den 1 januari 1950 intill tidpunkten för SPA-anslutningen beträffande vederbörande teater eller orkester.

Av de institutioner, som omfattas av utredningens förevarande förslag, intar Eugeniahemmet en särställning såtillvida, att anslutningen till SPA-pensioneringen av befattningshavare tillhörande nya personalgrupper vid andra avdelningar än sjuk- och skolavdelningarna avses skola i sak innebära en icke-statsunderstödd pensionering. Utredningen förklarar, att övergångsbestämmelsen om tillgodoräkning utan engångsavgift i enlighet härmed icke bör gälla för dessa befattningshavare.

Under hänvisning till vad som föreslagits rörande den allmänna utformningen av övergångsregleringen och med beaktande av att SPA-reglementet erbjuder möjligheter till reducering av pensionsförmåner, som sammanträffar med tilläggs pension av sådan storlek, att de sammanlagda förmånerna överstiger den högsta förmån, som kan beredas vederbörande enligt SPA-reglementet, har pensionsutredningen ansett sig icke böra göra något uttalande i fråga om dispositionen av befintliga pensionsfonder.

Utlåtandena.

Stadsfullmäktige i Malmö och i Hälsingborg, orkesterstyrelserna i Göteborg och Hälsingborg samt teaterstyrelsen i Hälsingborg har hemställt om förmånligare regler för tillgodoräkning av tjänstetid före pensionsregleringen så att avgiftsbetalning för tiden mellan den 1 januari 1950 och regleringstillfället icke skulle komma att utgöra något villkor för den retroaktiva tillgodoräkningen.

I fråga om dispositionen av befintliga pensionsfonder har *statskontoret* framhållit angelägenheten av att uppgörelse om fonderna träffas i samband med SPA-anslutningen, och *statens pensionsanstalt* har betonat önskvärdheten av att äldre pensionsanordningar i största möjliga utsträckning avvecklas samt att för pensioneringsändamål tillgängliga medel i samband därmed överföres till statsverket. Pensionsanstalten har i detta sammanhang hemställt, att frågorna om samordningen av äldre pensionsanordningar och SPA-pensioneringen hänskjutes till utredningen för ny prövning. I samband härmed bör enligt pensionsanstaltens mening även utredas i vilken utsträckning retroaktiv tjänstårsberäkning enligt 18 § 3 mom. SPA-reglementet må medges.

II. SPA-anslutning för befattningshavare hos Svenska jägareförbundet och Sveriges civilförsvarsförbund.

Såsom jag tidigare nämnt har Svenska jägareförbundet och Sveriges civilförsvarsförbund i särskilda till Kungl. Maj:t ställda framställningar hem-

ställt om pensionsrätt enligt SPA-reglementet för befattningshavare hos förbunden.

Svenska jägareförbundet utövar den centrala ledningen av jaktvården i riket och utgör en sammanslutning av inom landet bildade länsjaktvårdsföreningar till främjande av viltvård och jaktkultur. I enlighet härmed har förbundet att fullgöra bl. a. följande uppgifter, nämligen

att uppmärksamt följa jakten och viltbeståndets utveckling och i anslutning därtill hos Kungl. Maj:t och andra myndigheter göra de framställningar, som är påkallade;

att avge yttranden och verkställa utredningar i ärenden, som av Kungl. Maj:t eller andra myndigheter för sådant ändamål överlämnas till förbundet;

att medelst upplysningsverksamhet öka kännedomen om lagar och författningar på jaktens och naturskyddets områden, verka för dessa lagars och författningars efterlevnad, sprida kunskap om olika djurslags levnadsbetingelser och behov av vård och skydd samt om en god viltvård och ett ändamålsenligt utövande av jakten samt motarbeta användandet av förödande eller plågsamma jaktmetoder;

att understödja och själv anordna vetenskapliga och andra undersökningar i syfte att vinna nya rön och erfarenheter, som gagnar jakt och viltvård;

att upprätta viltstatistik; samt

att verka för höjande av den jägarmässiga skjutskickligheten.

Kungl. Maj:t utser ordförande samt en ledamot jämte suppleanter för dem i förbundets överstyrelse. Ordföranden i överstyrelsen är också självskriven ordförande i förbundsstyrelsen, som består av 7 personer. Förbundet är för sin verksamhet väsentligen beroende av bidrag av allmänna medel. Detta utgår i form av anslag från den av statskontoret förvaltade jaktvårdsfonden, vilken bildas av jaktvårdsavgifter, uttagna enligt lagen om rätt till jakt. För granskning av förbundets räkenskaper och förvaltning utser Kungl. Maj:t en revisor och en suppleant för denne.

Enligt framställningen finnes ett 30-tal heltidsanställda befattningshavare. För dessa gäller ett av Kungl. Maj:t fastställt tjänstereglemente innehållande i enlighet med det statliga lönesystemet avvägda bestämmelser om lönegrader och övriga avlöningsvillkor. Viss pensionering är ordnad genom SPP-försäkringar.

Sveriges civilförsvarsförbund, som utgör civilförsvarets frivilliga hjälporganisation, har till uppgift att genom upplysning främja civilförsvaret och det frivilliga arbetet för detta samt att bedriva frivillig utbildning och medverka i annan verksamhet inom civilförsvaret. Vid fullgörandet av sina uppgifter skall förbundet i erforderlig utsträckning samverka med myndigheter och organisationer för det civila och militära försvaret och därvid ställa sig vederbörande myndigheters anvisningar till efterrättelse.

Stadgar för förbundet fastställas av Kungl. Maj:t, som också utser en

ledamot och en suppleant för denne i förbundets centralstyrelse. Denna består i övrigt av en representant för varje länsförbund. Den av Kungl. Maj:t utsedde ledamoten i centralstyrelsen ävensom en representant för civilförsvarsstyrelsen kallas till arbetsutskottets sammanträden, där de har yttrande- och förslagsrätt.

Statsbidrag utgår från anslag under elfte huvudtiteln (Bidrag till vissa frivilliga organisationer). För innevarande budgetår uppgår anslaget till 289 000 kronor. Förbundets egna inkomster har för samma tid beräknats till omkring 120 000 kronor; häri ingår bl. a. behållningen av det s. k. luftskyddslotteriet och avkastningen av vissa donationer. För revision av räkenskaper och förvaltning finnes en av Kungl. Maj:t utsedd revisor.

Förbundet har sex heltidsanställda befattningshavare. Statliga lönenormer tillämpas. Viss pensionering är ordnad genom SPP-försäkringar.

Statens pensionsanstalt har i yttranden den 5 december 1952 resp. den 9 januari 1953 tillstyrkt bifall till framställningarna under framhållande, att goda förutsättningar för SPA-anslutning finnes beträffande ifrågavarande institutioner. Vad angår civilförsvarsförbundet har pensionsanstalten bl. a. erinrat om att vissa liknande organisationer såsom Skytteförbundens överstyrelse och Centralförbundet för befälsutbildning SPA-anslutits efter SPA-reglementets tillkomst.

III. Pensionsförhållandena för viss vid Styrso kustsanatorium tidigare anställd personal.

I samband med att föreningen Styrso kustsanatorium år 1951 nedlade sin till föreningens fastigheter på Styrso knutna verksamhet träffades den 14 september 1951 ett avtal mellan föreningen och styrelsen för skol- och vårdhemmet Stretered angående upplåtelse av förut nämnda fastigheter till skol- och vårdhemmet, som även skulle övertaga viss personal från föreningen.

Avtalet förutsatte godkännande av Kungl. Maj:t, Göteborgs och Bohus läns landsting och stadsfullmäktige i Göteborg.

Styrso kustsanatorium tillhörde den grupp av institutioner, som har rätt att ansluta i princip alla befattningar till SPA-reglementet. Beträffande befattningshavare hos skol- och vårdhemmet Stretered finnes däremot icke SPA-anslutningsmöjlighet i fråga om ekonomi- och administrationspersonal. I avtalet förutsattes emellertid, att sådan personal även efter övergången till skol- och vårdhemmet skulle vara ansluten till SPA. Avtalet godkändes av Göteborgs och Bohus läns landsting och av stadsfullmäktige i Göteborg. I samband med Kungl. Maj:ts prövning av avtalet anmäldes bl. a. den uppkomna pensionsfrågan för riksdagen. I enlighet med Kungl.

Maj:ts förslag beslutades härvid ingen ändring av SPA-anslutningsmöjligheten för skol- och vårdhemmet. På grund härav uppdrog Kungl. Maj:t åt medicinalstyrelsen att med föreningen Styrso kustsanatorium upptaga frågan om jämkning av avtalet den 14 september 1951.

Pensionsfrågan har därefter varit föremål för ingående överläggningar, varvid den 3 november 1952 träffats ett tilläggsavtal till nyssnämnda avtal. Tilläggsavtalet går ut på att den berörda ekonomi- och administrationspersonalen, så länge den kvarstår i tjänst hos skol- och vårdhemmet, skall vara underkastad SPA-reglementet enligt i tillämpliga delar de bestämmelser, som gäller enligt kungörelsen 1950:361 beträffande polispersonal, vilken i samband med ändring i rikets kommunala indelning övergått till tjänst hos polisdistrikt, som utgöres av stad eller köping. Enligt dessa bestämmelser utgår bl. a. pensionsavgifter, som motsvarar de enligt försäkringstekniska grunder beräkneliga pensionskostnaderna. I tilläggsavtalet anges, att detsamma skall kunna omprövas, då resultatet av 1951 års pensionsutrednings arbete föreligger. Tilläggsavtalet kräver godkännande av landstingets i Göteborgs och Bohus län sjukvårdsberedning, stadsfullmäktige i Göteborg och Kungl. Maj:t.

Sedan landstingets sjukvårdsberedning och stadsfullmäktige i Göteborg för sin del godkänt tilläggsavtalet, har stadsfullmäktige i skrivelse den 23 december 1952 hemställt om Kungl. Maj:ts godkännande av detsamma. För genomförande av den i tilläggsavtalet avsedda pensionsregleringen erfordras riksdagens medgivande.

Yttranden i ärendet har avgivits av *statskontoret*, *statens pensionsanstalt* och *1951 års pensionsutredning* samt *medicinalstyrelsen*, vilka samtliga tillstyrkt, att den överenskomna anordningen genomföres eller förklarar sig icke vilja rikta erinran häremot. De tre förstnämnda har därvid förutsatt, att en klausul i tilläggsavtalet, enligt vilken på tiden före den 1 november 1951 belöpande pensionsavgifter skall bestridas av föreningen Styrso kustsanatorium — och därmed i sista hand av staten — icke skall gälla sådana på nämnda tid belöpande avgifter, som uppkommer till följd av senare inträffade förändringar.

Departementschefen.

Frågan om avgränsningen av pensioneringsverksamheten genom statens pensionsanstalt beträffande icke-statliga befattningshavare har sedan länge stått på dagordningen. Svårigheterna med avgränsningen sammanhänger med att SPA-pensioneringen i sin hittillsvarande utformning medfört betydande statsbidrag till de i pensioneringen inordnade institutionerna och att denna statsbidragsgivning av pensionstekniska skäl fått en sådan uppbyggnad att t. ex. möjligheterna till anpassning av statsbidraget efter skif-

tande behov och angelägenhetsgrad är relativt begränsade. Den omständigheten att pensionering i statlig regi nödvändigt inneburet statsunderstöd — och därtill ett sådant av nyss angivna beskaffenhet — har i flera fall förhindrat en rationell lösning av pensionsfrågan för personal i tjänst hos kommun eller inom verksamhet, som står det allmänna nära. Så är fallet t. ex. inom den icke-statliga anstaltssjukvården. Behovet av att skilja administrationen av pensioneringen från finansieringen av densamma har därför efter hand kommit att bli framträdande.

Den omfattande genomgång av frågan om avgränsningen av denna pensioneringsverksamhet, som gjordes inom 1944 års pensionsutredning, ledde icke till några större förändringar beträffande verksamhetsområdet utan snarast till ett fastslående av de tidigare gällande gränserna. I reservationer till utredningsförslaget underströks emellertid de möjligheter till en ändamålsenligare avgränsning av SPA-området, som skulle vinnas om en ur statsbidragssynpunkt neutral pensionering anordnades i statens pensionsanstalt.

Frågorna om inrättande av en sådan »icke-statsunderstödd» pensioneringslinje i pensionsanstalten och om en mera definitiv avgränsning av anstaltens pensioneringsverksamhet tillhör de spörsmål, som 1951 års pensionsutredning fått i uppdrag att undersöka. Pensionsutredningen, som enligt direktiven skall såvitt möjligt redovisa resultaten av sitt arbete etappvis, har i den nu föreliggande skrivelsen med förslag angående viss utvidgning av området för SPA-pensioneringen meddelat, att utredningen ännu icke är beredd att taga ställning till frågorna rörande en icke-statsunderstödd pensioneringslinje i statens pensionsanstalt. Utredningen har dock efter en inventering av föreliggande frågor om nyanslutning till SPA-pensioneringen funnit det möjligt att redan på nuvarande stadium av utredningsarbetet taga ställning till vissa av anslutningsfrågorna. Då några ändringar i pensioneringssystemet nu ej ifrågasättes, har utredningen haft att utgå från att SPA-anslutningen medför statsbidragsgivning. På grund härav har förslaget begränsats till att avse sådana institutioner, som redan på direkt väg tillerkänts statsbidrag av i stort sett samma karaktär, som det indirekta statsbidrag, som uppkommer på grund av SPA-reglementet. Utredningen har avsett, att man härigenom skulle undvika att genom SPA-anslutningen införa något i princip nytt i statsbidragshänseende för ifrågasatt institutioner. Den nu ifrågasatta SPA-anslutningen förutsättes närmast innebära en sådan komplettering av 1950 års SPA-reglering, som kan vara motiverad med hänsyn till utvecklingen från år 1950 och möjlig på grundval av den överblick över förhållandena, som nu erbjudes.

Pensionsutredningens förslag omfattar dels vissa inrättningar, som i ekonomiskt hänseende är starkt beroende av staten och vilkas uppgifter helt eller i övervägande grad är av rikskaraktär — Oceanografiska institutet i

³ Bihang till riksdagens protokoll 1953. 1 saml. Nr 215.

Göteborg, Svenskt biografiskt lexikon, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Göteborgs handelshögskola, Hushållningssällskapens förbund och Eugeniahemmet — och dels vissa institutioner med i förhållande till de nyssnämnda i allmänhet något mindre statligt bidrag och med uppgifter, som är av mera lokalt intresse, nämligen vissa med lotterimedel understödda teatrar — Göteborgs lyriska teater samt stadsteatrarna i Göteborg, Malmö, Hälsingborg och Norrköping-Linköping — och vissa på samma sätt understödda symfoniorkestrar, nämligen orkestrarna i Stockholm, Göteborg, Malmö, Hälsingborg, Norrköping och Gävle. Beträffande de institutioner, som hänförts till den första gruppen, är att märka, dels att förslaget ej är ovillkorligt i fråga om Göteborgs handelshögskola utan gjorts beroende av att ett planerat finansieringsavtal mellan staten, Göteborgs stad och högskolan kommer till stånd, dels att förslaget omfattar Hushållningssällskapens förbund, som icke åtnjuter direkt statsbidrag men finansieras av de i betydande utsträckning statsunderstödda hushållningssällskapen, och dels att förslaget beträffande Eugeniahemmet går ut på utsträckande under viss förutsättning av SPA-anslutningsmöjligheten till att gälla nya personalkategorier.

Förslaget om SPA-anslutning beträffande Oceanografiska institutet i Göteborg, Svenskt biografiskt lexikon, Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet, Hushållningssällskapens förbund och Göteborgs handelshögskola har genomgående tillstyrkts. Beträffande Göteborgs handelshögskola har dock härvid förutsatts, att nyssnämnda finansieringsavtal kommer till stånd i enlighet med vad som preliminärt övrenskommits. Statskontoret och statens pensionsanstalt har ansett, att som ytterligare villkor för SPA-anslutning bör gälla, att befattningshavarna vid handelshögskolan blir underkastade statens allmänna avlöningsreglemente. För egen del biträder jag utredningens förslag beträffande angivna institutioner. I fråga om Göteborgs handelshögskola vill jag härvid erinra, att proposition angående godkännande av avtal rörande handelshögskolans i Göteborg framtida ställning m. m. nu avlåtits till riksdagen (1953: 90). Såsom av propositionen framgår, har ställning icke tagits till frågan om ett formellt inordnande under statens allmänna avlöningsreglemente av högskolans personal, för vilken lönevillkoren redan för närvarande är i huvudsak reglerade i överensstämmelse med bestämmelserna i nämnda reglemente. Då jag i fråga om handelshögskolan biträder pensionsutredningens förslag, innebär detta, att jag förordar SPA-anslutning för högskolans befattningshavare, ehuru statens allmänna avlöningsreglemente formellt icke är tillämpligt på dem.

Utredningsförslaget angående vidgad SPA-anslutningsmöjlighet för befattningshavare vid Eugeniahemmet går i ekonomiskt hänseende bl. a. ut på att en sådan reglering av statsbidragsvillkoren skall ske, att hemmet kommer att få betala dubbla SPA-avgifter — alltså i princip hela pensionskostnaderna — för befattningshavare tillhörande de nyanslutna grup-

perna (ekonomi- och administrationspersonal) vid sådan avdelning inom hemmet, vars driftsunderskott icke täckes av statsmedel. Förslaget härom har i princip tillstyrkts av medicinalstyrelsen, som dock ifrågasatt ett uppskov med genomförandet av den av utredningen förordade minskningen av det direkta statsbidraget till Eugeniahemmet till dess frågan om hemmets framtida användning och finansiering — som nu är under utredning — klarlagts. Då starka skäl synes tala för en utvidgad SPA-pensionering vid Eugeniahemmet på sätt pensionsutredningen föreslagit, och då principiella erinringar icke framkommit häremot under remissbehandlingen, vill jag ej motsätta mig den ifrågasatta vidgade SPA-anslutningen för hemmet. Vad beträffar den därmed sammanhängande frågan om regleringen av statsbidraget till hemmet anser jag, att pensionsregleringen i och för sig ej utgör anledning att i statsbidragshänseende behandla hemmet på annat sätt än för närvarande. Pensionsutredningens förslag innebär, att hemmet för den nyanslutna personalen vid avdelning, som icke är understödd genom statligt fyllnadsbidrag, i princip får bära pensioneringskostnaderna i samma utsträckning som andra administrationsutgifter för sådan avdelning. Jag ansluter mig därför till utredningens förslag även i denna del. En eventuell framtida omläggning av statsbidragsgivningen beträffande hemmet kan givetvis komma att medföra ändring i den nu förordade regleringen.

Pensionsutredningens förslag om SPA-anslutning av vissa med lotterimedel understödda teatrar och symfoniorkestrar är av betydande räckvidd både ekonomiskt och administrativt. Antalet av förslaget omfattade befattningshavare vid ifrågavarande teatrar och orkestrar kan uppskattas till omkring 730, medan utredningens hela förslag avser ca 870 befattningshavare. Detta innebär, att omkring 85 procent av samtliga av förslaget till pensionsreglering omfattade personer är anställda vid teatrarna eller orkestrarna.

Pensionsutredningen har själv ansett, att förutsättningarna för SPA-anslutning beträffande teatrarna och orkestrarna icke är fullt klart för handen. Utredningen har dock funnit övervägande skäl tala för en sådan reglering, varvid utredningen bl. a. fäst vikt vid att de statliga bidragen under lång tid utgjort det väsentliga stödet till verksamheten och vid att ett enhetligt pensioneringssystem är ägnat att underlätta cirkulationen mellan de olika teatrarna respektive orkestrarna.

Utredningens förslag bygger i ekonomiskt hänseende på en medverkan från vederbörande kommuners sida på så sätt, att dessa skulle stå som garantier för att fortlöpande SPA-avgifter inbetalas; det föreslagna villkoret härom torde få ses mot bakgrunden av att såsom huvudmän för teater- och orkesterverksamheten står aktiebolag, ideella föreningar och stiftelser, vilkas fortbestånd på längre sikt kan vara något oviss. Pensionsutredningen har också tänkt sig, att villkoren för erhållande av lotterimedelsbidrag vid

ett införande av den föreslagna SPA-anslutningsmöjligheten skulle omregleras så att dylikt bidrag i fortsättningen över huvud icke skulle utgå till verksamheten om icke den nyssnämnda garantien lämnades. En förutsättning för SPA-anslutning beträffande teatrarna och orkestrarna skulle också vara, att — med hänsyn till storleken av det indirekta statsbidrag, som SPA-pensioneringen medför — varken fortlöpande avgifter eller engångsavgifter till SPA skulle få föranleda ökade statsbidrag. Utredningen har vidare betonat, att frågan om statsbidragsrelationen endast skulle bli provisoriskt löst genom den förordade SPA-anslutningen och att en eventuell framtida övergång till ett pensioneringssystem, som i motsats till det nuvarande icke automatiskt innebär statsbidrag, skulle kunna medföra att därvid utgående direkt statsbidrag avvägs enligt nya normer. Utredningens förslag beträffande teatrarna och orkestrarna är — liksom i övriga avseenden — enhälligt.

Statens pensionsanstalt har förklarat sig icke ha något att erinra mot att pensionering i någon form genom statens medverkan ordnas vid teatrarna och orkestrarna. Däremot har pensionsanstalten bestämt avstyrkt, att pensionsreglering sker genom tillämpning av SPA-reglementet, innan löne- och anställningsvillkoren för de berörda befattningshavarna reglerats på ett ur pensioneringssynpunkt godtagbart sätt. Anstalten har härvid åberopat bl. a. erfarenheterna i fråga om de kungl. teatrarna. Även statskontoret har avstyrkt SPA-reglering i nuvarande läge för teatrarna och orkestrarna. Ämbetsverket har anfört såväl allmänt ekonomiska och principiella som administrativa skäl mot en sådan reglering. Vad beträffar kostnaderna för pensionsregleringen har statskontoret hänvisat till en inom statens pensionsanstalt gjord överslagsberäkning, enligt vilken ett genomförande av hela utredningsförslaget — vilket såsom förut nämnts till övervägande delen gäller teatrarna och orkestrarna — skulle medföra årliga kostnader på 1 å 1,5 miljoner kronor samt engångskostnader betydligt överstigande 10 miljoner kronor. Av dessa belopp skulle i stort sett hälften falla på staten. Av principiella skäl har statskontoret vänt sig emot att en SPA-anslutning skulle ske, innan slutlig ställning tagits till frågan om den framtida utformningen av pensioneringsverksamheten och om inrättande av en pensioneringslinje, som icke automatiskt medför statsbidrag, eftersom bl. a. de kungl. teatrarna förutsatts kunna komma att bli överförda till en sådan pensioneringslinje. Statskontoret har också ansett det vara principiellt betänkligt att genomföra SPA-anslutning för institutioner, vilkas statsbidrag utgöres av anslag ur lotterimedelsfonden.

Å andra sidan har förslaget om SPA-anslutning beträffande teatrar och orkestrar tillstyrkts — i varje fall i princip — av samtliga de övriga hörda myndigheterna och sammanslutningarna, bl. a. Svenska stadsförbundets styrelse — som allmänt funnit förslagen välgrundade — teaterrådet och

musikaliska akademien, varvid i flera fall vikten av ett snabbt genomförande av förslaget särskilt understrukits. Stadsfullmäktige i Norrköping och Gävle har dock förklarat sig icke ha finansiella resurser för de vidgade åtaganden från städerna, som förslaget skulle innebära.

Vad beträffar kostnadsfördelningsfrågan har vidare stadsfullmäktige i Göteborg förutsatt särskilda förhandlingar mellan staten och staden för åvägabringande av att nuvarande förhållande mellan de statliga och de kommunala bidragen skulle bibehållas. Statens pensionsanstalt har förordnat, att överenskommelse träffas mellan staten och vederbörande medintressent angående fördelning av pensionsutgifterna, varmed anstalten synes avse kostnaderna för utgående pensioner. Förslaget har i angivna del tillstyrkts eller lämnats utan erinran av bl. a. Svenska stadsförbundets styrelse samt stadsfullmäktige i Stockholm, Malmö och Hälsingborg. Teaterrådet har understrukit det lokala intresset av teaterverksamheten och under anslutning till pensionsutredningens förslag uttalat, att medverkan från kommunerna till den föreslagna pensioneringens utförande är rimlig. Ett liknande uttalande har musikaliska akademien gjort beträffande orkesterverksamheten.

För egen del vill jag beträffande teater- och orkesterpersonalens pensionsfråga framhålla följande. Vad först angår kostnaderna torde böra beaktas, att de angivna siffrorna — som gäller utredningens hela förslag — icke anger den vid ett genomförande av pensionsregleringen uppkommande belastningen på pensionsanslaget m. m., utan är baserade på försäkringstekniska beräkningar enligt premiereservsystemet. Under en övergångsperiod skulle den på grund av pensionsregleringen uppkommande anslagsbelastningen bli relativt ringa, om ens någon; först efter flera år skulle några mera betydande kostnader inträda för staten. Vidare bör i detta sammanhang observeras, att statens beräknade kostnader för framtiden skulle uppgå till endast omkring hälften av de angivna totalkostnaderna, om här bortses från inverkan av höjning av det rörliga tillägget. Kostnaderna kommer också att gå ned till följd av den omläggning beträffande samordningen av tjänstepension och folkpension, varom överenskommelse nyligen träffats med personalorganisationerna. Slutligen bör beaktas, att engångskostnaderna med hänsyn till de övergångsanordningar, som jag i det följande förordar, högst väsentligt blir beroende av vederbörande huvudmäns förmåga att inbetala engångsavgifter för tiden mellan den 1 januari 1950 och anslutningstillfället. På grund av angivna förhållanden anser jag, att kostnaderna i och för sig icke utgör skäl att ytterligare uppskjuta pensionsfrågans lösning.

I anledning av de utav statskontoret gjorda principiella invändningarna mot ett inordnande av teatrar och orkestrar i SPA-pensioneringen i dess nuvarande utformning vill jag erinra, att ett sådant inordnande enligt förslaget skulle gälla provisoriskt och att ett överförande till en framtida i och

för sig icke-statsunderstödd pensioneringslinje förutsatts skola kunna ske utan hinder av den provisoriska regleringen. Den omständigheten att statsbidrag till verksamheten utgår av lotterimedel anser jag icke böra i och för sig utgöra hinder för pensionsregleringen.

Förslaget om pensionsreglering vid teatrarna och orkestrarna torde få bedömas också med hänsyn till att förslaget väsentligen innebär, att ökat statligt stöd skall lämnas till sådan ute i landet bedriven kulturell verksamhet, vars motsvarighet i Stockholm sedan länge åtnjutit sådan förmån. Enligt vad som framgår av bl. a. yttrandena från teaterrådet och musikaliska akademien utgör frånvaron av ordnade pensionsförhållanden ett svårt hinder för upprätthållandet av verksamhetens konstnärliga standard; på grund härav är en snar lösning nödvändig. Invändningarna mot förslaget angående teatrarna och orkestrarna gäller till övervägande del icke frågan om det statliga engagemanget över huvud utan snarast de organisatoriska och administrativa förutsättningarna.

Med hänsyn till det anförda och till den omständigheten att frågan redan har uppskjutits under mycket lång tid vill jag icke motsätta mig, att SPA-anslutningsmöjlighet nu öppnas för de avsedda institutionerna. På grund av vissa av de berörda städernas ställningstaganden torde det emellertid icke kunna förutsättas, att pensionsregleringen nu kommer att omfatta samtliga de av pensionsutredningen föreslagna teatrarna och orkestrarna. Bestämmelserna i ämnet synes dock böra utformas så, att var och en av de angivna teatrarna och orkestrarna kan efter beslut av Kungl. Maj:t anslutas under de närmare förutsättningar, som kan komma att bli beslutade i anledning av förevarande förslag. Med beaktande av vad som i samband med remissbehandlingen framkommit rörande angelägenheten av att Uppsala stadsteater icke lämnas utanför pensionsregleringen vill jag även förorda, att möjlighet till SPA-anslutning öppnas för denna teater på enahanda villkor som i fråga om de övriga teatrarna.

Vad beträffar fördelningen av kostnaderna för pensioneringen anser jag mig kunna som ett provisorium godtaga utredningens förslag, som innebär, att kommunernas åtagande begränsas till att gälla garanti för inbetalning av fortlöpande avgifter. Till frågan om den av utredningen föreslagna omregleringen av statsbidragsvillkoren så att garantiåtagande beträffande de fortlöpande avgifterna skulle utgöra förutsättning för erhållande av statsbidrag över huvud till verksamheten är jag för närvarande icke beredd att taga ställning.

I överensstämmelse med hittills tillämpade principer för SPA-anslutning av olika personalgrupper bör pensionsregleringen i enlighet med utredningens förslag vid orkestrarna begränsas till att omfatta befattningshavare med musikalisk verksamhet. Pensionering av den administrativa personalen vid orkestrarna får alltså i varje fall tills vidare ske utan statens medver-

kan. SPA-anslutningen kommer redan på grund av tekniska skäl också att begränsas till att omfatta befattningshavare, som kvarstår i tjänst vid regleringstillfället.

De föreslagna pensionsåldrarna och tjänståldrarna synes mig kunna godtagas i avbidan på den omprövning beträffande hela SPA-området, som pågår inom 1948 års pensionsålderskommitté. Denna kommitté torde komma att i samband med sitt arbete undersöka den av 1951 års pensionsutredning väckta frågan om eventuell ändring av tjänståldern för teaterpersonal med hänsyn till de ändrade förutsättningar, som ett genomförande av förevarande SPA-anslutningsförslag skulle innebära.

De av utredningen föreslagna reglerna om bestämmande av pensionsklass för teater- och orkesterpersonal, som sammanhänger med att beträffande dessa grupper lön icke utgår enligt det statliga lönesystemet och som i princip medför nedsättning av pensionsklassen med två steg i förhållande till det resultat som ernås, då det statliga lönesystemet tillämpas, har i vissa av yttrandena kritiserats såsom alltför ogynnsamt. För min del vill jag i detta sammanhang understryka, att, såsom utredningen framhållit, pensionsklasserna skall bestämmas med utgångspunkt från löner, som i viss utsträckning inkluderar ersättning för befattningshavarnas kostnader i tjänsten och vid vilkas avvägning staten icke haft något närmare inflytande. Med hänsyn härtill är jag icke beredd att nu förorda annan reglering av pensionsklassfrågan än den, som utredningen angivit.

Frågan om mera definitiva regler för pensionsklassbestämningen beträffande ifrågavarande grupper torde komma att prövas under pensionsutredningens fortsatta arbete.

Beträffande de i det föregående icke särskilt nämnda detaljfrågorna hör för de av pensionsutredningens förslag berörda befattningarna gälla samma regler som för motsvarande redan SPA-anslutna befattningar.

Vad beträffar övergångsfrågorna torde endast spørsmålet om tillgodoräkning av tjänstetid före pensionsregleringen påkalla ställningstagande av riksdagen. I denna fråga biträder jag för egen del pensionsutredningens förslag, som i princip går ut på att tid före år 1950 må liksom vid förut genomförda regleringar tillgodoräknas till hälften utan att engångsavgift erlägges och helt om full (dubbel) avgift erlägges för halva tiden, allt under förutsättning att reguljär SPA-avgift erlägges för tiden mellan den 1 januari 1950 och anslutningstillfället.

I anslutning till de i det föregående anmälda SPA-ärendena torde jag även få upptaga frågan om reglering av pensionsförhållandena beträffande vissa befattningar, som tillhör den under första huvudtiteln upptagna kungl. hovstaten, nämligen befattningarna såsom hovintendent, hovkamrer, kans-

list, korrespondent, hovmästare, kammarvaktmästare, chaufför, städerska, strykerska m. fl. Antalet sådana befattningar utgör för närvarande omkring 60.

Jag förordar, att pensioneringen beträffande innehavare av dessa befattningar fr. o. m. den 1 juli 1953 regleras genom SPA-anslutning. Härvid bör de enligt SPA-reglementet allmänt gällande bestämmelserna angående avgifter, pensionsunderlag och pensionsåldrar m. m. tillämpas. De enligt SPA-reglementet gällande pensionsåldrarna är visserligen lägre än de avgångsåldrar, som för närvarande vanligen tillämpas för nu ifrågavarande befattningshavare, men detta utgör i och för sig icke något formellt hinder för att befattningshavarna även efter en SPA-reglering kvarstår vid sina uppgifter intill nu gängse avgångsålder.

Såsom huvudman för befattningshavarna bör angivas kungl. hovstaten, vilket innebär, att pensionsrätten för befattningshavarna icke blir beroende av att anställning innehaves hos Eders Majestät personligen.

Befattningarna bör hänföras till grupp B enligt SPA-reglementet, varav följer, att anslutning av befattningarna sker efter särskild registrering, vid vilken pensionsanstalten bl. a. har att pröva, huruvida befattningarna är av stadigvarande art och avsedda för tjänstgöring under så stor del av året och i sådan omfattning, som kan anses normal för motsvarande befattningar.

Den ifrågasatta pensionsregleringen är icke avsedd att omfatta den vid kungl. husgerådskammaren anställda personalen, vilken redovisas under det i riksstaten uppförda anslaget till Underhåll och vård av möbler samt andra staten tillhöriga inventarier i de kungl. slotten. Jag förutsätter, att denna personals pensionsförhållanden kommer att regleras i den ordning som tillämpas för den personal, som tillhör kungl. slottsstaten.

För genomförande av SPA-anslutningen erfordras riksdagens medgivande. Vad beträffar övergångsbestämmelserna bör det ankomma på Kungl. Maj:t att meddela sådana angående bl. a. retroaktiv tjänstärstillgodoräkning i enlighet med vad som skett vid tidigare SPA-regleringar.

I det föregående har redovisats även fråga om SPA-anslutning beträffande befattningshavare hos Svenska jägareförbundet och Sveriges civilförsvarsförbund. Då dessa båda sammanslutningar åtnjuter betydande bidrag av allmänna medel och utövar verksamhet, som är av påtagligt statligt intresse, anser jag mig kunna förorda, att förslag om SPA-anslutning även för deras personal underställes riksdagen i förevarande sammanhang.

De förordade SPA-anslutningarna torde böra medges i princip fr. o. m. den 1 juli 1953. Med hänsyn till omfattningen av regleringen vill jag emellertid understryka, att anspråk icke får ställas på att pensionsanstaltens

administrativa arbete med regleringen skall vara genomfört vid angivna tidpunkt.

Vad slutligen angår pensionsförhållandena för viss vid Styrso kustosanatorium tidigare anställd personal anser jag mig i förevarande läge — med biträdande av remissinstansernas ståndpunkt — kunna godtaga den lösning av pensionsfrågan, som anges i ifrågavarande tilläggsavtal.

Hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad jag förordat utfärda bestämmelser om ändring i SPA-reglementet ävensom i övrigt erforderliga bestämmelser.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ingvar Rörs.